

UNIVERZITET SINGIDUNUM BEOGRAD
DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE SUTDIJE

MASTER RAD

EMIRAT DUBAI
NA MEĐUNARODNOM TURISTIČKOM TRŽIŠTU

Mentor:

Prof. dr Jovan Popesku

Kandidat:

Iv Beserovac

Beograd, 2015.

S A D R Ź A J

UVOD.....	04
-----------	----

I D E O

OSNOVNE PRETPOSTAVKE ZA RAVOJ TURIZMA DUBAIJA

1. Turističko-geografski položaj Dubaija.....	05
2. Prirodne karakteristike Dubaija i njihov značaj za turizam.....	07
3. Društvene karakteristike Dubaija i njihov značaj za turizam.....	12
4. Privreda Dubaija.....	15

II D E O

OSNOVNE KARAKTERISTIKE RAZVOJA TURIZMA DUBAIJA

1. Razvoj Dubaija i najznačajnije turističke atrakcije Dubaija.....	18
2. Oblici turističkih kretanja.....	27
3. Materijalna osnova za razvoj turizma.....	34
3.1. Saobraćaj.....	34
3.2. Smeštajni kapaciteti	37
4. Organizacija turizma u Dubaiju	37
5. Promet turista u Dubaiju.....	38
6. Rast, investicije, zaposlenost i devizni priliv od turizma.....	40
6.1. Udeo turizma u GDP- u Emirata.....	41
6.2. Zaposlenost u sektoru turizma.....	41
6.3. Investicije.....	42
6.4. Devizni priliv od strane turističkog sektora	42

III DEO

ODRŽIVOST RAZVOJA TURIZMA DUBAIJA

1. Održivi razvoj kao činilac snažnog razvoja od značaja za turizam Dubaija.....	42
2. Održivi razvoj Dubaija i zakonske mere.....	59

IV DEO

POSEBNI ASPEKTI TURIZMA DUBAIJA

1. Uspon Dubaija kao vazuhoplovne luke.....	58
2. Predlog za upoznavanje Dubaija.....	59
3. Perspektive razvoja turizma u Dubaiju kao i međunarodnog turizma.....	59
4. Odnosi Republike Srbije i Ujedinjenih Arapskih Emirata.....	63
5. ZAKLJUČAK	66
6. Literatura i izvori podataka.....	67

UVOD

Tema ovog teorijsko-empirijskog istraživanja je emirat Dubai na međunarodnom turističkom tržištu. Intersantan, ne samo po svojoj ekonomskoj moći, već i kao posebno turističko tržište, baziran na značajnim kulturnim i prirodnim resursima.

Predmet istraživanja obuhvata oblast prirodnih, antropogenih i kulturno-turističkih potencijala, klimatske i hidrografske karakteristike, kvalitet i obim turističke ponude koji pozitivno i negativno utiču na razvoj Dubaija, sve u svrhu ekonomske, socijalne, ekološke i kulturne usklađenosti i održivosti. Dubai, shvativši koliko turistički sektor utiče na razvoj ekonomije, investirao je kako u infrastrukturu tako i u jaku promociju. Analiziraće se strateška osnova sa strane razvoja i perspektiva Dubaija kao turističke destinacije.

Cilj istraživanja ovog rada jeste, ne samo da se ustanove karakteristike turističke destinacije Dubai, već i da se prepozna značaj u strateškom i planskom razvoju, kao i njegova perspektiva u budućnosti tako da bi se povećala turistička atraktivnost Dubaija kao turističke destinacije.

Osnovna hipoteza od koje se polazi u ovom master radu je da Dubai raspolaže resursima, institucijama, snažnim marketingom na osnovu kojih bi mogao postati značajna turistička destinacija. U tu namenu je potrebno ukazati na najvažnije činioce koji inhibiraju i povoljno utiču ili mogu uticati na razvoj turizma u Dubaiju.

Za **metodologiju** rada korišćena je bogata prikupljena građa, pretežno strana literatura ali i lična zapažanja. Za ovaj analitičko-sintetički osvrt razvoja turizma u Dubaiju, korišćen je komparativni i statistički metod, a sve uz kritički pristup. Uz navedene metode istraživanja korišćena je metoda teorijske obrade empirijskih podataka.

Rad je podeljen u četiri dela. U prvom delu se prikazuju osnovne pretpostavke za razvoj Dubaija. Da bi se dobio potpuni uvid u razvoj Dubaija u drugom delu se krenulo od osnovnih karakteristika, dok se treći deo odnosi na održivi razvoj turizma i konačni četvrti deo analizira posebne aspekte turizma koji obezbeđuju podršku razvoju Dubaija kao turističke destinacije.

IDEO

OSNOVNE PRETPOSTAVKE ZA RAZVOJ TURIZMA DUBAIJA

1. Turističko-geografski položaj Dubaija

Dubai je jedan od sedam emirata (Abu Dabi, Ajman, Fudžeira, Ras Al Kajman, Um Al Kvejn, Šarža i Dubai) koji sačinjavaju državu Ujedinjeni Arapski Emirati (UAE). Površina UAE je 83.600 km², a u njima živi 9.464.270 stanovnika. UAE leže u istočnom delu Arabijskog poluostrva. Na kopnu se graniče sa Saudijskom Arabijom, koja ih okružuje sa zapada i juga i sa Omanom na istoku. Dve izdvojene teritorije Omana nalaze se na severoistoku poluostrva Musandam i okružene su Emiratima. Na moru se Emirati graniče sa teritorijalnim vodama Katara. Prostranom severnom fasadom Ujedinjeni Arapski Emirati izlaze na Persijski zaliv, dok 120 km dugačku istočnu obalu zapljuskuje Omanski zaliv.

Slika 1. Položaj Dubaija 2015

Izvor : <http://www.dubai.com/v/geography/>

Dubai leži na samoj obali Persijskog zaliva, u severozapadnom delu UAE i sa površinom od 3900 km² drugi je po veličini emirat. Dubai emirat sa južne i jugoistočne strane graniči sa susednim emiratom Abu Dabijem, a sa severoistoka sa Šarža emiratom. Istočni sused Dubai emirata je emirat Fužeira koji drži čitavu obalu Arapskog mora koja pripada UAE¹

Položaj Dubaija je bio ključni činilac razvoja grada i to iz više razloga. Koliko god klima, a samim tim i vegetacija, nisu išle na ruku naseljavanju ovog područja, toliko je položaj ove regije na samom ulazu u Persijski zaliv bio savršena podloga za razvoj pomorstva. Zaliv predstavlja odličan prirodni zaklon. Kroz središnji deo grada proteže se uski vijugavi zaliv - Dubai krik, pravca severozapad-jugoistok, koji se deli grad na dva dela Bur Dubai (južni) i Bur Deiru (severni), čineći okosnicu razvoja tokom duge istorije Emirata. Danas je Dubai krik izuzetna turistička atrakcija Dubaija, gde se sreću vekovna pomorska tradicija i moderna arhitektura. Na njemu se svakodnevno upražnjavaju razni sportovi (vožnja skutera, skijanje na dasci - wake bording, veslanje, kajak, skijanje na vodi...) kao i mini krstarenja jer je plovni za manje brodove.

Pronalaskom izuzetno bogatih rezervi nafte u Jugozapadnoj Aziji, a naročito u oblasti Persijskog zaliva, položaj UAE i Dubaija dobija na značaju. Niske cene nafte i bescarinska zona uticali su da Dubai postane jedna od najvažnijih svetskih vazdušnih luka na raskrsnici između istoka i zapada, severa i juga, važna zaustavna tačka na dugolinijskim (long-haul) rutama avio prevoznika iz pravca Australije, Japana i čitave Istočne Azije prema evropskom i američkom kontinentu. Neretko, putnici na ovim rutama prekidaju svoje putovanje na nekoliko dana da bi iskoristili priliku i posetili Dubai i njegovu pustinju. Iako se nalazi u regionu u kojem su česte ratne krize, avio saobraćaj preko Dubaija ne trpi značajnije oscilacije.²

Niska, peskovita obala Dubaija omogućava razvoj kupališnog turizma na beskrajnim peščanim plažama, razvoj nautičkog turizma koji je potpomognut i izgradnjom novog pristanišnog terminala Port Rašid. Pošto je Dubai geografski dobro lociran, ne nalazi se samo na rutama za krstarenje po zalivu nego i onima po Indijskom okeanu, Crvenom moru ali je i nezaobilazna stanica za avanturiste koji jedrilicama obilaze svet.

Van samog grada Dubaija ovaj emirat može da ponudi još mnogo toga. Predgrađe Dubaija lagano prelazi u peščanu pustinju Rub el Kali gde svaki posetilac može otkriti pravo lice mističnog ali i surovog Arabijskog poluostrva. Najčešće upražnjavane turističke ture u pustinji su pustinjski safari, poseta beduinskim šatorima kao i jahanje na kamilama.

Poseta ovom emiratu bila bi nepotpuna kad se ne bi posetili uadi - suva rečna korita u kojima se samo u najdubljim bazenima zadržava voda preko cele godine čineći svojevrsnu atrakciju okruženu liticama i zelenilom.

¹<http://www.exploretheemirates.com/#/facts-and-figures>

² <http://www.travelonline.com/dubai/weather.html>

Na oko 100-150 km istočno od grada nalazi se jedino planinsko područje u ovom emiratu, a to su Hajar planine. Nakon fascinantne vožnje kroz pustinju i po obroncima planina stiže se i do Hata uada kao i neverovatnih zelenih oaza

Udaljenost gradskih središta ostalih emirata je najviše do dva sata vožnje modernim auto putevima.

Tako je Dubai udaljen od Šarže oko 20 km, Adžmana 30 km, Ras Al Kajmana 102 km, Um Al Kvejna 55 km, Fujeire 131 km, Abu Dabija 165 km, Al Aina 134 km. Ostali emirati svakako ne predstavljaju konkurenciju Dubaiju nego samo dopunu u turističkoj ponudi i još više naglašavaju odličan turističko-geografski položaj Dubaija.

2. Prirodne karakteristike Dubaija i njihov značaj za turizam

Iako ne na prvom mestu, za valorizaciju turističkih vrednosti Dubaija od velikog je značaja sagledavanje prirodno-geografskih karakteristika. Prirodne karakteristike biće obrađene kroz prikaz reljefa, klime, hidrografije i biljnog i životinjskog sveta.

2.1. Reljefne karakteristike

Reljef Ujedinjenih Arapskih Emirata je posledica geološko-tektonskih i klimatskih karakteristika šireg prostora. Arabijsko poluostrvo leži na staroj Sirijsko-arapskoj ploči koju ima karakteristike prostrane zaravni, na periferiji okružene planinama. Najveći deo UAE zauzima Arabijska pustinja, sa karakterističnim dinskim reljefom, koja ovde ima izuzetno male visinske razlike. Dine imaju generalni pravac istok-zapad, dok samo u severoistočnim delovima zemlje one menjaju pravac u severoistok-jugozapad.

Na istoku zemlje, u graničnom području sa Omanom, izdižu se Al Hadžar planine. Najviši vrh ovih planina-Harim (2.087 m) nalazi se na krajnjem severnom delu poluostrva Musandam i pripada Omanu. Najviši vrh UAE je Džebel Hafit (1.240 m) i nalazi se jugozapadno od Harima.³

³ <http://visitabudhabi.ae/en/see.and.do/attractions.and.landmarks/family.attractions/jebel.hafeet.aspx>

U međudinskim depresijama uz obalu Persijskog zaliva, u geološkoj prošlosti formirana su jezera, koja su početkom holocena, zbog smanjenog doticanja i povećanog isparavanja, počela da presušuju. Nakon završetka ovog procesa na ovim lokacijama su ostale suve i plitke depresije, a jedna od njih je i jugoistočni deo Dubai krika.

Obala Persijskog zaliva u Emiratima je slabo razuđena. Jedina grupa ostrva nalazi se jugozpadno od Dubaija pod nazivom Halat Al Bahrani. Na jednom od njih izgrađen je Abu Dabi.

2.2. Klimatske karakteristike

Klima je u Dubaiju kao i ostalom delu UAE pustinjska. Za ovaj tip klime karakteristična su velika dnevna temperaturna kolebanja, suvo i toplo vreme.

Temperatura vazduha je jedan od najznačajnijih klimatskih elemenata, koji značajno utiče na turističke aktivnosti. Pošto je Dubai u pustinjskom području temperaturne prilike su odraz takvog podneblja.

Možemo zaključiti da su najtopliji meseci u Dubaiju juli i avgust sa temperaturom koja se kreću oko 35°C. Ova temperatura ne odgovara turističkoj tražnji pa glavna turistička sezona počinje tek polovinom septembra i traje preko čitave zimske polovine godine sve do novih velikih vrućina koje počinju u mesecu junu.

Tabela 1: Srednje mesečne i srednja godišnja temperatura(°C) u Dubaiju 2013- 2015

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Sr.god.
18,9	20,5	22,4	26,4	30,5	32,9	35,0	35,5	32,9	29,3	24,9	20,9	27,5

Izvor : <http://www.holiday-weather.com/dubai/averages/>

Kao što se vidi u tabeli 1 najhladniji mesec je januar sa veoma prijatnom temperaturom od 19°C. Iz ovoga možemo zaključiti da uz visoke temperature morske vode u priobalnom pojasu, temperatura vazduha pogoduje kupališnom turizmu tokom čitave godine.

Vetrovi. U toku toplijeg dela godine (od maja do kraja oktobra) sa Persijskog zaliva prema Dubaiju duva lagani zapadni vetar koji dodatno povećava vlažnost vazduha i na taj način pogoršava uslove življenja. Tokom svežijeg dela godine (od novembra do kraja aprila) u Dubaiju duva vetar iz pravca pustinje, odnosno iz jugoistočnog smera koji stvara prijatniji ugođaj.

U prelaznim periodima (april-maj i oktobar-novembar) redovna pojava su nagli i kratkotrajni olujni vetrovi koji donose veliku količinu peska i pljuskovite padavine. Ove nepogode traju jedan dan, a izuzetno dva-tri dana.

Vlažnost vazduha. Zbog svog priobalnog položaja, apsolutna vlažnost vazduha u Dubaiju je veoma velika, pogotovo tokom letnjih meseci, što ne pogoduje ljudskom organizmu, a samim tim ni turističkim aktivnostima. U ostalom delu godine vlažnost ne predstavlja problem i turističke aktivnosti mogu da se nesmetano odvijaju.

Tabela 2: Srednje mesečne i srednja godišnja vrednost relativne vlažnosti vazduha (%) 2013-2015

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Sr.god.
64,3	62,8	60,8	52,8	51,2	57,9	51,3	49,9	52,8	57,9	56,8	64,2	56,9

Izvor : <https://weatherspark.com/averages/32855/Dubai-United-Arab-Emirates>

Iz tabele 2 vidimo da minimalna dnevna vlažnost vazduha dostiže maksimum u januaru, dok je minimum u avgustu.

Insolaciija. Prosečna dnevna insolacija u Dubaiju u posmatranom periodu je izrazito visoka i iznosi 9,7 časova, što je oko 3.902 časa trajanja sunčevog sjaja godišnje.

Najosunčaniji su dani u maju i junu (11,3 i 11,5 č) da bi insolacija bila neznatno niža u avgustu, septembru i oktobru (10,4 č).

Tabela 3: Srednje mesečne (A) i dnevne (B) vrednosti insolacije (u časovima) u Dubaiju 2013-2015

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Suma
A	250,0	237,3	259,3	301,9	350,6	344,6	329,1	321,8	311,8	308,2	282,3	255,1	3552,0
B	8,1	8,4	8,4	10,1	11,3	11,5	10,6	10,4	10,4	9,9	9,4	8,2	-

Izvor: <http://waset.org/publications/4623/solar-radiation-studies-for-dubai-and-sharjah-uae>

Najmanju insolaciju imaju januar i decembar (8,1 odnosno 8,2 č). Raspored i dužina insolacije povoljno utiču na turizam, omogućujući kupališni turizam tokom čitave godine.

Padavine. Topla i suva pustinjska područja karakterišu izuzetno male količine padavina, što u potpunosti važi i za Dubai.

Tablea 4: Prosečna mesečna i godišnja količina padavina (mm) u Dubaiju 2013-2015

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Sr.god.
16,4	31,6	27,3	7,0	0,5	0,0	1,2	0,0	0,0	1,6	2,6	17,3	105,6

Izvor: <http://www.worldweatheronline.com/Dubai-weather-averages/Dubai/AE.aspx>

Kao što je prikazano u tabeli 4. u Dubaiju od maja do polovine oktobra mesečno prosečno padne ispod 1 mm padavina (0,5 mm tokom ovog perioda). I tokom ostalih meseci u godini padavine su neznatne, a maksimum dostižu tokom februara (31,6 mm) i marta (27,3 mm).

Tabela 5: Prosečan broj kišnih dana (sa više od 0.2 mm padavina) po mesecima 2013-2015

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Sr.god.
3	4	4	1	0	0	0	0	0	0	1	3	16

Izvor: <http://www.worldweatheronline.com/Dubai-weather-averages/Dubai/AE.aspx>

Iz tabele 5 takođe vidimo koliko je klima sušna u ovoj regiji, jer kiše gotovo i nema tokom šest meseci u godini i to u kontinuitetu - od maja do oktobra. Situacija je nešto drugačija od decembra do aprila, kada su tri do četiri kišna dana u mesecu. Ovakva situacija sa količinom padavina svakako pogoduje turističkoj poseti.

2.3. Hidrografske karakteristike

Kopnena hidrografija Emirata je izuzetno siromašna. Stalnih vodenih tokova nema, a samo u najdubljim i od sunca zaklonjenim delovima uada (suva rečna korita), se zadržavaju vode. U najbližoj okolini samog grada nema izraženijih uada, a najatraktivniji su na obroncima Hajar planina, istočno od grada do kojih se organizuju brojni turistički izleti.

Najbitniji hidrografski objekat u samom gradu je Dubai krik. Ovaj zaliv, dužine oko 15 km i dubine od 5 do 8 m, pruža se pravcem severozapad - jugoistok. Uglavnom prati oblik prave linije sa izuzetkom meandra ka jugozapadu, koji se nalazi na oko 300 m od mesta spajanja sa Persijskim zalivom.

Na najjužnijoj tački meandra nalazi se najuži deo Krika gde udaljenost obala iznosi samo 60 m. Širina Krika u središnjem delu ne varira mnogo i iznosi oko 450 m. Duboko u kopnu, poslednjih 5 km Krika predstavlja plitko lagunsko proširenje širine do 3,5 km. U ovom delu formiran je ornitološki rezervat pod zaštitom Vlade Dubaija⁴

Za razvoj turizma u Dubaiju od izuzetne važnosti su fizičke i hemijske karakteristike Persijskog zaliva na čijoj peščanoj obali je i iznikao ovaj grad. Temperature morske vode omogućavaju da kupališna sezona traje tokom čitave godine. Ipak, najprijatniji meseci za kupanje su od aprila do juna i od septembra do decembra. Tokom ovog dela godine morska voda pruža osveženje brojnim turistima koji dolaze na peščane plaže Dubaija. Tokom jula i avgusta temperatura vode je izuzetno visoka - bliska temperaturi vazduha i ne pruža potpuni ugođaj. Ubrzo nakon izlaska iz vode, zbog izuzetno visokih temperatura vazduha, saliniteta i vetra, na telu kupaća se formira skrama soli, pa su u ovom periodu popularniji brojni bazeni smešteni uz obalu. Od januara do marta temperatura morske vode je slična temperaturi Jadranskog mora krajem kupališne sezone.

Iako je dno u priobalnom delu peskovito, providnost morske vode je dobra. Prosečan salinitet Persijskog zaliva je 40‰, ali je on u priobalju Emirata veći, naročito tokom letnjih meseci. Ovo je posledica male dubine, odsustva površinskog priticanja i visokih temperatura vazduha⁵

Iako se u priobalju eksploatiše nafta, razvijena svest stanovništva o neophodnosti zaštite osetljivog ekosistema je uticala da su vode Zaliva u ovoj oblasti izuzetno čiste. Često se oko kupaća skupljaju čitava jata riba, a nsvakidašnji doživljaj je kada se nađete okruženi jatom džinovskih raža.

Kilometrima duge peskovite plaže Dubaija su dodatno nasute i uređene. Većina plaža su zatvorenog tipa, odnosno pripadaju hotelima koji su izgrađeni uz obalu, i koriste ih samo hotelski gosti. Najpoznatija i najveća javna plaža je Dzumeira bič park (Jumeirah beach park), jugozapadno od Krika. Izuzetno dobro je uređena, sa postavljenim ležaljicama, suncobranima i brojnim sportskim terenima.

2.4. Biljni i životinjski svet

Izrazita bezvodnost snažno se odrazila na biljni i životinjski svet. Siromašna pustinjska i polupustinjska kserofitna vegetacija raste samo mestimično. U retkim oazama vegetacija je nešto bujnija i glavna biljka je urmina palma (datula). Najveća oaza je Buraimi u podnožju planine Hafit, uz granicu sa Omanom.

⁴ <http://www.dubai.com/v/geograph>

⁵ Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Enciklopedija leksikografskog zavoda, Zagreb 1997 god , str 108-110,

Nedostatak prirodne vegetacije nadomešten je brojnim uređenim parkovskim površinama. Najveći park u Dubaiju je se nalazi na južnoj obali Krika (Creek Side Park), a nešto manji su Safa i Dzumeira park, na južnoj periferiji grada. Velike zatravnjene površine predstavljaju i dva golf kluba - Dubai Krik klub i Emiratski golf klub. Za održavanje ovih oaza potrebna je izuzetna briga. Sve zelene površine se stalno navodnjavaju naročitim sistemima položenim u zemljište.

Prostor Ujedinjenih Arapskih Emirata pripada Afričko-Etiopskoj zoografskoj oblasti. Životinjski svet je veoma oskudan kako po broju vrsta tako i po broju jedinki. Ipak u Dubaiju i njegovoj blizini, u okviru prirodnih rezervata mogu se još uvek naći neke od ovih autohtonih vrsta. Jedan od ovih rezervata je i ornitološki rezervat smešten u lagunskom proširenju Dubai Krika i predstavlja pravi raj za migracije ptica. U toku jesenje migracije u svakom trenutku ovde se nalazi oko 27.000 ptica. Pored ptica selica u rezervatu se mogu videti i jata flaminga kojima je Krik stalno prebivalište. Drugi rezervat u kom se na najbolji način mogu posmatrati životinjske vrste ovog podneblja je u okviru Al Maha pustinskog odmarališta, u Al Maha oazi gde se na pojilu mogu videti pustinske i planinske gazele, krda arapskog oriksa, arabijskih magaraca poneka arapska lisica. Takođe, i to kao logičan nastavak duge arapske tradicije lova sa sokolovima, u Dubaiju se često mogu videti pripitomljeni sokolovi.

Ova oblast se može pohvaliti domaćim životinjskim vrstama od kojih je najvažnija kamila - "beduinska lađa". Svakako nezaobilazan, atraktivan predstavnik ovih krajeva je arapski konj, najplemenitija vrsta konja na svetu⁶

3. Društvene karakteristike Dubaija i njihov uticaj na turizam

Istorijat, karakteristike stanovništva i privrede, karakteristike i razvoj grada takođe predstavljaju značajnu vrednost i važan turistički potencijal.

3.1. Kratka istorija Dubaija i Ujedinjenih Arapskih Emirata

Dubai kakvog ga vidimo danas, iznikao je na temeljima bogate istorije i tradicije, što se nastoji iskoristiti i u turističke svrhe.

⁶ Kicošev, Azija. PMF, Institut za geografiju, Novi Sad. str 46- 48, 1996 god.

Arheološka istraživanja u ovoj oblasti iznela su na svetlo dana nalaze koji ukazuje na to da su ljudi živeli na obalama Persijskog zaliva još pre 7.500 godina. To su najpre bile male ribarske zajednice. Ipak, ove zajednice su bile nomadskog tipa tako da se o uobličenom naselju na mestu današnjeg Dubaija može govoriti tek od 1830. godine. U to vreme formirana je ribarska naseobina na samom ulazu u Dubai krik, na poluostrvu Šidanga, koje uokviruje meandar. Ovu skupinu činili su članovi plemena Bani Jas, poteklog sa juga, iz Liva oaze, a predvođenog članovima porodice Maktum koja i dan danas vlada Dubaijem⁷.

Život Beduina koji su se sa svojim krdimama kamila kretali po užarenoj pustinji u unutrašnjosti je bio još teži. U isto vreme su pastiri sa stadima koza tumarali po suvim i pustim planinama u zaleđu, dok su retki uzgajali palme datula gde god je su postojali makar i tragovi vode. Deo ove šarolike zajednice bili i ronioci na bisere. Upravo ova delatnost je prva bacila svetlo na Dubai kao trgovački centar.

Kroz narastajuću trgovačku aktivnost Dubai je postao glavna trgovačka luka na obali Persijskog zaliva već krajem 70-tih godina XIX veka. Trgovce iz Irana, Indije i ostalih delova sveta sve više je privlačila živa aktivnost u području Dubaija pa je on uživao reputaciju grada sa najvećim sukovima (trgovačke četvrti) u regionu već krajem XIX veka. Naselje je formirano ne obalama rukavca koji i danas polovi Dubai na dva dela: Bur Dubai i Bur Deira

Dubai je bio najveće svetsko tržište bisera sve do Drugog svetskog rata, kada je veštački uzgoj bisera u Japanu doveo do kolapsa u svetskoj potražnji prirodnih bisera. Na sreću, do tada se trgovina ostalih roba, a ponajviše zlata, stabilizovala tako da je "Grad trgovaca" uspešno prevazišao ovu krizu.

Intenzivna potraga za naftom u ovom regionu počela je tek nakon Drugog svetskog rata ali su značajnije rezerve nafte otkrivene tek 1966. godine. Izvoz nafte započet je 1969. godine, što je bila prekretnica u razvoju grada.

U isto vreme Velika Britanija je zvanično objavila svoje povlačenje sa ove teritorije što je izazvalo velike promene u geopolitičkoj situaciji čitavog regiona. Javila se potreba za ujedinjenjem.

U februaru 1968. godine održan je sastanak na kome su vladar Abu Dabija, njegovo veličanstvo šeik Zajed i vladar Dubaija, njegovo veličanstvo šeik Rašid Bin Said Al Maktum, razgovarali o ujedinjenju njihova dva emirata.

Bilo je kristalno jasno da bi ujedinjenje arapskih država u Zalivu u jedinstvenu naciju donelo snagu i prosperitet svim budućim članicama unije. Ovom prilikom ova dva osnivača Ujedinjenih Arapskih Emirata uputili su zvaničan poziv i ostalim emirima u Zalivu da se priključe budućoj zajedničkoj državi. Vladari ovih emirata su se odazvali pozivu pri čemu su im se priključili i Katar i Bahrein.

U julu iste godine, vladari šest emirata su se sastali i doneli odluku o ujedinjenju dok su se Katar i Bahrein opredelili za nezavisnost.

⁷ <http://alluae.ae/history-united-arab-emirates/>

Ujedinjenje Abu Dabija, Dubaija, Šarže, Adzmana, Um Al Kvejna i Fujire je zvanično proglašeno 2. decembra 1971. godine. Istog dana, njegovo veličanstvo šeik Zajed bin Sultan Al Nahian izabran je za predsednika, a njegovo veličanstvo šeik Rašid bin Said Al Maktum za podpredsednika zemlje. Ovaj dan se slavi kao nacionalni Dan ujedinjenja. U februaru 1972. godine, još jedan emirat, Ras Al Kajman se priključio uniji.

Abu Dabi i Dubai su danas najveći i najvažniji emirati u federaciji koji se međusobno dopunjavaju. Abu Dabi je sedište federalne vlade i glavni centar naftne industrije dok je Dubai glavni komercijalni centar čiji se uticaj u poslovnoj sferi prostire po čitavom svetu sa svakako najvećim uticajem u oblasti Srednjeg Istoka⁸

3.2. Karakteristike stanovništva

Da se populacija u Dubaiju vrtoglavom brzinom povećava iz godine u godinu može se jasno videti prema popisu stanovništva iz 2006. godine Dubai je imao 1,366.000 stanovnika. Danas 2015. godine broji populaciju od 2.421.356 miliona stanovnika⁹

S obzirom na veoma brz razvoj grada koji je posledica eksploatacije nafte, došlo je do naglog porasta broja stanovnika. Porast broja je posledica mehaničkog priliva potrebne radne snage koja uglavnom pristiže sa Indijskog podkontinenta. Prirodni priraštaj u Dubaiju između 1986. i 2014. godine, iako u opadanju (sa izuzetkom skoka u 1986, 1987 i 1988. godini), izuzetno je visok i iznosi 17,27%. Najveći broj stanovnika Dubaija zaposlen je u uslužnom sektoru, a za njim zaostaju građevinarstvo i industrija¹⁰.

3.3. Kultura i stil života.

Čitavo područje Arabijskog poluostrva, pa i Dubaija i njegove okoline ima specifične društvene karakteristike koje predstavljaju značajnu kariku u razvoju turizma ovih prostora. Iako usmeren ka budućnosti Dubai ne zapostavlja tradiciju, kulturu i religiju na kojima se bazira kompletan život grada. S jedne strane ovo nasleđe je motiv turističkih kretanja dok s druge predstavlja smetnju zbog strogih pravila islamske religije koje se bez izuzetka moraju poštovati. Religija predstavlja samo srce Dubaija i prodire u sve aspekte svakodnevnog života.

⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Dubai

⁹ <http://www.dubai-online.com/essential/population/>

¹⁰ <https://www.dsc.gov.ae/en-us/Themes/Pages/Population-and-Vital-Statistics.aspx?Theme=42>

Dubai je tolerantna sredina u kojoj gotovo da i nema kriminala. Koreni kulture Dubaija su usađeni duboko u islamsku tradiciju arapskog sveta u kojoj je gostoprimstvo visoko cenjena vrednost. Svi stranci mogu slobodno da upražnjavaju svoju religiju, alkohol služe svi hoteli kao i većina noćnih klubova i restorana, a način odevanja je veoma liberalan.

Zvanični jezik je arapski, iako su engleski, urdu i hindu široko rasprostranjeni. Arapski i engleski su zvanični poslovni jezici.

Bez obzira na vrtoglav ekonomski napredak Dubai je ostao veran svom nasleđu. Lokalni stanovnici i danas nose tradicionalnu nošnju. Muškarci nose platnene, bele haljine zvane *dišdaš* i *gatra* - maramu na glavi učvršćenu *agrom* -sitno upletenim crnim konopom koji je u prošlosti bio korišćen za vezivanje kamila. Ženska nošnja sastoji se od crne haljine načinjene od najfinijih materijala i crne marame kojom prekrivaju glavu i lice. Haljina se zove *abaja*, a marama *burka*.

3.4. Religija

Islam je zvanična religija u Dubaiju pa samim tim postoji velik broj džamija svuda po gradu. Pravila muslimanskog društva, koja mogu imati dosta uticaja na posetioce iz raznih krajeva sveta¹¹

4. Privreda Dubaija

Iz tabele 6 najjasnije možemo videti kakva je situacija u privredi Dubaija. Iz udela privrednih grana u bruto nacionalnom dohotku sledi da je najbitnija privredna grana trgovina sa učešćem od 23,3% u bruto nacionalnom dohotku. Na prvom mestu se nalazi trgovina, takođe iz razloga njene duge tradicije na ovim prostorima.

¹¹ Johnson, B. The Islam. Touristic edition, Dubai.,1985

Tabela 6. Bruto nacionalni dohodak Dubaija na osnovu cena iz 2014. godine

Delatnost	bilion dolara	%
Ukupno	82.87	100,0
Naftna industrija	1.6574	2,0
Industrija osim naftne	81,2123	98,0
Poljoprivreda	0.994	1.2
Rudarstvo	0.16574	0,2
Industrija	11.5189	13,9
Elektroprivreda	1.40879	1,7
Građevinarstvo	6.54673	6,9
Trgovina	23.36934	28,2
Hotelska industrija i ugostiteljstvo	4.55785	5,5
Transport i komunikacije	12.26476	14,8
Finansije i osiguranje	7.4583	12,0
Nekretnine	11.6018	14,0
Državne službe	1.1888	1,4
Ostalo	0.9944	1,2

Izvor:

Bank Audi, Economics -United Arab Emirates, 14.01.2015.

<http://www.bankaudigroup.com/GroupWebsite/openAudiFile.aspx?id=2485>

Takođe možemo uočiti da generalno mišljenje da svi emirati, i uopšte zemlje Persijskog zaliva opstaju na nafti nije tačno, jer naftna industrija Dubaija učestvuje u bruto nacionalnom dohotku samo sa oko 2%. Naime, procene stručnjaka govore o tome da naftne zalihe Dubaija, korišćene dosadašnjim tempom, mogu izdržati još oko 17 godina do potpunog iscrpljenja¹². Upravo iz ovog razloga vlada Dubaija na sve načine forsira sve ostale privredne sektore kako se u budućnosti nebi oslanjala na naftu.

¹² <http://www.financialpost.com/story.html?id=9b80a9fb-373e-409e-b408-9df70561ca0d&k=31244>

Nešto malo za trgovinom zaostaje industrija (13,9%), a za njom slede transport i komunikacije (14,8%), finansije i osiguranja (12,0%), nekretnine (14,%), državne službe (1,4%), građevinarstvo (6,9%), hotelijerstvo i ugostiteljstvo (5,5%) itd.¹³

Tabela 7: Bruto nacionalni dohodak (BND) dolarima u 2014. godini po glavi stanovnika

	Dubai	UAE
Populacija	2.100.000	9.200.000
Ukupni BND	82.87 bil	402.3 bil
BND bez naftne industrije	81.2123 bil	285.6 bil

Izvor:

Bank Audi, Economics -United Arab Emirates, 14.01.2015.

<http://www.bankaudigroup.com/GroupWebsite/openAudiFile.aspx?id=2485>

Iz tabele 7 možemo videti da 98% GDP Dubaija otpada na ne-naftne sektore, što ukazuje na znatno manji udeo naftne industrije u GNP Dubaija nego u ostalim emiratima.

Tabela 8: Učešće hotelijerstva i ugostiteljstva u BND Dubaija (2000-2012)

Godina	2000	2012
milijardi dolara	2.713	16.0

Izvor:

Bank Audi, Economics -United Arab Emirates, 14.01.2015.

<http://www.bankaudigroup.com/GroupWebsite/openAudiFile.aspx?id=2485>

Tabela 8 nam ukazuje na rast učešća hotelijerstva i ugostiteljstva u BND od 2.713 milijardi dolara u 2000 godini, do 16 milijardi dolara u 2012. godini

¹³ <http://www.bankaudigroup.com/GroupWebsite/openAudiFile.aspx?id=2485>

II DEO

OSNOVNE KARAKTERISTIKE RAZVOJA TURIZMA DUBAIJA

1. Razvoj i najžnačajnije turističke atrakcije Dubaija

Vekovima se Dubai razvijao na obali Persijskog zaliva kao gradić posvećen gotovo isključivo trgovini. Nakon pronalaska nafte koja je značila priliv ogromnih sredstava, Dubai se neverovatnom brzinom počinje pretvarati u hiper-moderan poslovni i turistički centar. Bez obzira na vrtoglavu brzinu izgradnje ništa nije prepušteno slučaju nego su najbolji svetski stručnjaci pozvani sa zadatkom da na najbolji mogući način spoje staro i novo, modernu arhitekturu sa starim urbanizovanim celinama.

Staro jezgro grada je skoncentrisano oko Dubai krika pa je i novi deo Dubaija samo nastavljen na te već postojeće celine i nastavio širenje severno i južno od krika, a i duž ovog hidrografskog objekta, sve dublje u kopno.

U središnjem delu starog jezgra, na mestu nekih starijih objekata podignute su moderne poslovne građevine, koje danas čine poslovnu četvrt. Poslovna četvrt je podeljena na dva dela: Bur Dubai na severnoj i Bur Deira, na južnoj obali Krika. Ove dve polovine grada spojene su sa dva mosta i jednim tunelom tako da se komunikacije među njima odvijaju nesmetano. Kada se danas kaže Bur Dubai i Bur Deira najčešće se misli na čitav severni, odnosno južni deo grada.

Deo grada severno od Krika deli se na nekoliko kvartova. Uz samu obalu Krika protežu se poslovni kvartovi Al Ras i Deira, a nešto severnije od njih su stambene četvrti: Al Hamirija, Hor Al Anz i Al Kabesi, dok je Al Garhud četvrt više uvučena u kopno i po svojim funkcijama uglavnom orijentisana prema aerodromu. Bitna tačka na severnoj strani je sam ulaz Krika na kom se nalazi mnoštvo sukova, od kojih su najbitniji Zlatni suk, Suk za začine i Suk za povrće, voće i morske plodove. Na ovoj strani se nalaze i sportski kompleksi Avijatičarskog kluba i Dubai Krik golf i jahting kluba, koji su nezaobilazni u turističkoj ponudi grada. Sem toga, ovde se nalazi i Siti centar, objekat gigantskih dimenzija - naprosto sve u jednom: tržni centar, super moderni bioskopi, restorani, sedišta mnogih firmi, banke i drugo. Za vreme vrelih letnjih meseci, ovaj prostor se koristi i kao šetalište¹⁴

Da je bogata materijalna osnova za razvoj turizam zastupljena na severnoj strani krika vidimo iz činjenice da su ovde izgrađeni mnogi hoteli kao što su: Hajat Ridžensi (Hyatt Regency), Metropoliten palas hotel (Metropolitan Palace Hotel), Interkontinental Dubai (Intercontinental Dubai), Hilton Dubai Krik (Hilton Dubai Creek), Rojalton plaza (Royalton Plaza), Šeraton hotel i Kule (Sheraton Hotel and Towers), Meriot hotel (Mariott Hotel), Sofitel hotel (Sofitel Hotel) i mnogi drugi manji hoteli¹⁵

¹⁴ http://www.emirates.com/english/destinations_offers/discoverdubai/sightseeingindubai/thesouksofdubai.aspx

¹⁵ <http://www.fivestaralliance.com/luxury-hotels/763/middle-east/united-arab-emirates/dubai>

U oblasti južno od Krika uz samu obalu prostire se Bur Deira, poslovna četvrt koja uz užurbanost nosi i mnoge turistički atraktivne lokalitete kao što su: Kuća šeika Saida, kompleks Tradicije i ronjenja, Rašid luka u koju pristaju svi brodovi na turističkim krstarenjima i četvrt Bastakija. Na Bur Deiru se nastavlja Al Karama, četvrt prepuna malenih prodavnica koje nude sve od suvenira pa do namirnica - pravi raj za kupovinu!

Stambene četvrti na ovoj strani su Al Satva (takođe i poslovna i turistička), Zabil i Džadaf. Oko ove poslednje mogu se naći mesta izuzetno privlačna turističkoj klijenteli, kao što su Svetski trgovinski centar, Udruženje vodenih sportova Dubajja (kompleks namenjen vodenim sportovima), Zemlja čuda (Wonderland), Al Bum turističko selo, i najveća zelena površina u gradu - park "Obala Krika" (Krik Side Park). I ovde su zastupljeni toliko popularni tržišni centri, a dva najveća su Dubai i Emirates. Nezaobilazan je kompleks restorana i kafića (Pyramids), diskoteka i klubova – Planeta Holivud, kao i petnaestak bioskopa pod nazivom Grand Sinepleks (Grand Cinepleks)¹⁶

Uz obalu Persijskog zaliva nižu se prema Abu Dabiju: Džumeira bič klub (Dzumeira beach club), ronilački klubovi, jedriličarski klubovi, kuglane, Divlji uad (Wild Wadi) - vodeni park i nekoliko džamija od kojih ističemo Džumeira džamiju i Iransku džamiju.

Brojni hoteli nezaobilazni su i na ovoj strani, a samo neki od njih su: Ramada hotel, Dubai marina bič i spa (Dubai Marine Beach and Spa), Grand Hajat (Grand Hyatt), Džumeira Rotana hotel (Dzumeira Rotana hotel) itd, te i nekoliko na impresivnom šejk Zajed putu - Rotana, Kraun plaza (Crown Plaza), Kule emirata (Emirates Towers), Hilton, Dusit itd.

Dubai Ski Dome koji predstavlja centar za alpsko skijanje na zatvorenom. Projekat je završen decembra 2005. godine Ski centar se pruža na prostoru od 22500 m² s visinskom razlikom od 63m. Dubai Ski dom je najveća atrakcija u regionu.

Još jedan projekat koji je svakako vredan pažnje je Hydropolis Undersea Resort, projekat koji je završen krajem 2007. godine i predstavlja prvi podvodni hotel u svetu.

Projekat je vredan 500 miliona dolara a dizajnirao ga je Nemać Joakim Hauser. Izgradnju Hidropolisa pomogao je predsednik Dubajja i ministar odbrane Ujedinjenih Arapskih Emirata, Sheikh Mohamed bin Rashid Al Maktoum, poznat po strasti prema ekstravagantnim i neobičnim idejama. Hidropolis se sastoji od obalskog i podvodnog dela, koji se spušta na 20 m dubine. Na ogromnoj teritoriji hotela smešteno je 220 soba sa plafonima kroz kojih se otvara pogled na vodeni svet Persijskog zaliva. Ideja podvodnog hotela pokazala se izuzetno primamljivom i uspešnom, privukavši ogromnu podršku investitora.¹⁷

¹⁶ http://ae.pagenation.com/dxb/Planet%20Hollywood_55.3214_25.2303.map

¹⁷ <http://siteselection.com/ssinsider/snapshot/sf030915.htm>

Od mnoštva interesantnih projekata izdvaja se Bur Dubai Tower ili Burj Khalifa, zgrada koja sa visinom od 850 m je najviša zgrada sveta. Bur Dubai sadrži poslovni, stambeni deo,¹⁸ takodje ti je i Hotel Atlantis- The Palm je izgrađen u avgustu 2008 koji predstavlja još jedan hotel u Dubaiju sa 7 zvezdica. Hotelski kompleks sastoji se od dva povezana tornja, koji sadrže 1,539 soba, vodeni park površine 160,000 m²-park Aquaventure i delfinarijum Dolphin Bay, veliki akvarijum u hotelu, konferencijski centar i 1900 m² poslovnog prostora.¹⁹

Emirat Dubai je zemlja kontrasta. U samo jednom danu može se videti sve od pustinjačkih planina i peščanih dina pa do dugih plaža i zelenih parkova. U samom gradu prašnjavi zaseoci i stare kuće nižu se nadomak luksuznih stambenih kvartova i ultra-modernih tržnih centara. Grad Dubai je u isto vreme i užurbani, međunarodni biznis centar i opuštena turististička destinacija u kojoj je veliki broj atraktivnih lokaliteta.

1.1. Dubai krik

Među najveće atrakcije grada spada Dubai krik koji predstavlja okosnicu užurbanog gradskog života u prošlosti, a i danas. Na obalama krika može se videti kako tradicionalna trgovina robom iz čitavog sveta tako i moderni oblakoderi.

Krik se najbolje može videti sa vode. Za tu svrhu najbolje mogu da posluže abre (veliki tradicionalni čamci za prevoz preko Krika), koje se mogu naći gotovo čitavom dužinom Krika. Abre se mogu iznajmiti i individualno sa vozačem koji će pokazati posetiocima fascinantne prizore na obalama krika. Ture počinju od uobičajene tačke ukrcavanja na abre pa sve do samog mesta gde se Krik spaja sa morem ili do Maktum mosta u središnjem delu grada. Na Bur Deira strani duž celog krika proteže se široko, dobro osvetljeno šetalište koje počinje na obali Persijskog zaliva sve do pristanišnog terminala za trgovačke brodove u blizini Maktum mosta. Na Bur Dubai strani na potezu od Maktum do Al Garhudovog mosta nižu se jedno uz drugo fascinantni parkovi, zelene površine i vrtovi. Na samom završetku, duboko u kopnu Krik se pretvara u plitku lagunu.²⁰

Na Bur Deira strani Dubai zaliva proteže se niz prelepih, modernih građevina, i to: Kula Eti Salata, zgrada Odeljenja za ekonomski razvoj, Zgrada trgovinske i industrijske komore, sedište nacionalne banke Dubajja, kula dubajskog zaliva i Kule Emirata – bliznakinje izgrađene po uzoru na njujorški Svetski trgovinski centar²¹.

¹⁸ http://cenews.com/article/7709/design_and_construction_of_the_world_acute_s_tallest_building_the_burj_dubai

¹⁹ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1060285/Pictured-Inside-800m-Dubai-hotel-boasting-13-000-night-suite-dolphins-flown-South-Pacific.html>

²⁰ <http://www.dubai-online.com/transport/abra/>

²¹ http://en.wikiarquitectura.com/index.php/Emirates_Towers

Zgrada Etisalat (centralna pošta) je nadaleko uočljiva po džinovskoj telekomunikacionoj kugli na samom vrhu zgrade, koja podseća na globus, i to posebno noću kada se na njoj upali hiljade svetiljki. Odmah uz nju je zgrada Komore za trgovinu i razvoj Dubaija čija je fasada obložena marinsko plavim staklom i čini jedinstveni dizajn. Predstavlja simbol prosperiteta i vizionarstva Dubaija. Nesumnjivo najupečatljivija je zgrada sedišta Nacionalne banke Dubaija na čijoj se konveksnoj fasadi, obloženoj uglačanim čelikom i staklom, ogleda ceo Krik. U ovoj prelepoj građevini se nalazi i sedište Ministarstva za marketing u trgovini i turizmu²²

1.2. Arheološka nalazišta

U samom Dubaiju postoje tri arheološka nalazišta: Al Qusais, Al Sufouh i Džumeira. Groblja Al Ghuasis i Al Sufuh nalaze se u starom delu grada uz Al Faidi utvrđenje i datiraju iz prvog veka pre nove ere. Nalazište Džumeira na obali Zaliva u južnom delu grada i sadrži artefakte iz XV i XVII veka. Iako ova nalazišta nisu otvorena za javnost, uz posebnu dozvolu izdatu od strane Dubai muzeja iskopine se ipak mogu posetiti²³

1.3. Škola Al Ahmadija – Muzej obrazovanja

Škola Al Ahmadija se nalazi u Bur Deiri, odmah do sukova. Izgrađena je 1912. godine, po pokroviteljstvom šeika Ahmeda bin Dalmuka, kao prva zvanična škola u Dubaiju. Danas je ona izuzetno dobro restaurirana i to materijalima koji su korišćeni prilikom izgradnje što podrazumeva gips, korale, školjke, kamen i sandalovinu²⁴

1.4. Kuća Juma Bin

Kuća Juma Bin je objekat izgrađen 1982. godine pored Novog zlatnog suka od strane čuvenog trgovca Juma Bin. Danas je ona Muzej tradicionalne arhitekture Persijskog zaliva, a sadrži i postavku tradicionalnih dekorativnih predmeta²⁵

²² <http://www.emporis.com/buildings/107809/etisalat-tower-1-dubai-united-arab-emirates>

²³ <http://www.uaetourism.ae/web/guest/archaeological-sites>

²⁴ <http://www.telegraph.co.uk/travel/destination/dubai/34818/Dubai-attractions.html>

²⁵ <http://www.dubaiculture.gov.ae/en/Live-Our-Heritage/Pages/Traditional-Architecture-Museum.aspx>

1.5. Vodeni park “Divlji uad”

“Divlji uad” je uzbudljivi vodeni park, čudo tehnike i pravo umetničko delo. Nalazi se u sklopu “Džumeira bič” odmarališta u južnom delu grada. Kombinacija gigantskih stena i tropske vegetacije predstavlja imitaciju planinskih vrhova i dubokih uada Hadžar planina. Posetioци ovde mogu uživati u preko dvadeset različitih vožnji od kojih je jedna “zastrašujuća Džumeira”, koji je najvići i najbrži tobogan na svetu izuzimajući onaj u SAD

Za turiste koji više vole mirniju zabavu i relaksaciju, obezbeđeno je plutanje niz “lenju reku”. Posetioци se takođe mogu zabavljati surfujući na valjkastom talasu visokom skoro tri metra. Deca mogu uživati u plitkim bazenima, toplim i hladnim podvodnim strujama i mini toboganima, pod budnim okom profesionalnih spasilaca

1.6. Zemlja čuda

“Zemlja čuda” je porodični zabavni park koji se prostire tik uz Obalski park, na površini od oko 22 hektara sa mnoštvom vodenih atrakcija, a koji može istovremeno da primi i do 8.000 posetilaca. U “Zemlji čuda” posetioци se mogu zabavljati na brzim toboganima, veštačkim talasima za surf, mogu jahati na talasima ili probati “karipsko krstarenje”. Takođe mogu prisustvovati takozvanom “vodenom bioskopu” gde se film projektuje na tankom sloju vode.²⁶

1.7. Galerija Godolphin

Galerija Godolpfin je izgrađena u slavu privatne ergele arapskih konja, vlasništva vladarske porodice Maktum. Smeštena uz hipodrom, galerija sadrži najveću i najpoznatiju zbirku trofeja sa konjičkih takmičenja. Ovde se posetilac, istovremeno, može diviti sledećim trofejima: dijamantskom tanjiru kralja Džordža IV i kraljice Elizabete de Bir, trofeju “Princ od Velsa”. Nagrade i trijumfalne kapije i brojnim trofejima sa Dubai svetskog kupa.

Ova galerija je u toku 2001. godine adaptirana i opremljena najsavremenijom tehnikom: ekranima na dodir, sobama sa pokretnim fotografijama, video-prezentacijama... Galerija se nalazi pored hipodroma Nad Al Šiba i otvorena je za posetioce od januara do aprila.²⁷

²⁶ <http://milestt.com/tour/wonderland-theme-park/>

²⁷ http://www.uaeinteract.com/docs/The_Godolphin_Gallery_re-opens/2715.htm

1.8. Zoološki vrt Dubaija

Zoološki vrt Dubaija se nalazi u Džumeira kvartu i kao atrakcija je veoma popularan, naročito za porodice u vreme vikenda.

Moderno opremljen, ovaj zoo-vrt je dom mnogih životinjskih vrsta karakterističnih za ovo podneblje: arapski vuk (koji je istrebljen sa svojih prirodnih staništa), Gordonovu divlju mačku i što je vrlo zanimljivo, na svetu jedinu koloniju sokotra kormorana koji se razmnožavaju van svog prirodno staništa.

Ovde se nalaze i primerci lokalnih vrsta ptica, devet vrsta divljih mačaka, sedam vrsta primata kao i mnogih drugih vrsta sisara tipičnih za Arabijsko poluostrvo. Zoološki vrt se nalazi uz veliki kompleks hotela smeštenih na samoj obali, pa predstavlja omiljeno mesto opuštanja brojnih kupaca²⁸

1.9. Džamija Jumeira

Dubai ima mnogo lepih džamija, ali jedna od najvećih i najlepših, Jumeira džamija, je spektakularan primer moderne, islamske arhitekture, i jedna od najpopularnijih i najposećenijih, često fotografisanih turističkih atrakcija. Sagrađena od kamena, po srednjovekovnoj *Fatimid* tradiciji, posebno je privlačna noću kada se suptilnim osvetljenjem ističu njena dva minareta i veličanstvena kupola. Džamija je nedavno otvorila svoja vrata turističkim posetama. Smeštena uz obalu, sa vitkih minareta pruža zadivljujući pogled prema pučini i pustinjским prostranstvima unutrašnjosti Emirata.²⁹

1.10. Kuća šeika Saaed

Kuća šeika Saaed je po naredbi podignuta oko 1900. godine uz obalu Krika, tako da vladar može da nadgleda brodske aktivnosti sa svojih balkona. Sa svojim tornjevima i velikim brojem soba sagrađenim oko centralnog dvorišta, zgrada je fini primer regionalne kulture. U blizini kuće nalaze se Bait Al Vakel i etno sela.³⁰

²⁸ <http://www.dubaicity.com/dubai-zoo/>

²⁹ http://www.emirates.com/english/destinations_offers/discoverdubai/sightseeingindubai/jumeirahmosque.aspx

³⁰ <http://www.dubaiculture.gov.ae/en/Live-Our-Heritage/Pages/Sheikh-Saeed-Al-Maktoum-House.aspx>

1.11. Velika džamija

Velika džamija nalazi se u Bur Dubaiju, kraj Bataskije i obale Krika. Renovirana je 1998. godine, i trenutno ima najviši gradski minaret visok oko 70 m, sa devet velikih kupola, sa izvanrednim mozaikom i još 45 manjih, ona je posebno obeležje i važno mesto za molitvu ³¹.

1.12. Burj Nahar

Nekada je Dubai, na ulazu u Krik (južna strana) imao utvrdu sa tri osmatračnice, koje su kontrolisale ulaz u grad. Do danas je očuvana samo jedna osmatračnica, koja se naziva Burdž Nahar i lepo je renovirana. Pošto se nalazi u slikovitim baštama Deire, osmatračnica je veoma popularna i čest je motiv na umetničkim slikama i fotografijama. ³²

1.13. Bait Al Vakeel

Među znamenitije objekte spada i zgrada Bait Al Vakel, koja je sagrađena 1934. godine od strane šeika Rašida, kao zvanično prva poslovna zgrada u Dubaiju. Nalazi se na samoj ivici zaliva blizu abra platforme. Potpuno je renovirana i sada se u njoj nalazi muzej koji je posvećen pomorskoj i ribolov tradiciji. ³³

1.14. Sukovi

Dubai je poznat po svojim sukovima, pogotovo po svom Zlatnom suku koji je ujedno i najveći na svetu. Obe strane Krika imaju sukove koji su privlačni ne samo zbog svojih dobro poznatih uslova za pogodbu već i kao znamenita mesta za turiste i fotografe. Pregršt uskih uličica opstalo je tokom godina na Deira strani, uprkos intenzivnoj izgradnji u poslednjih nekoliko godina. U malim stazama suka u kojima se prodaju začini, mogu se osetiti atmosfera i mirisi prošlosti. ³⁴

³¹ <http://www.lonelyplanet.com/united-arab-emirates/dubai/sights/religious/grand-mosque>

³² <http://www.discover-dubai.ae/things-to-do/sights-and-attractions/culture-and-heritage/1112/burj-nahar>

³³ http://www.dubaimood.co.uk/attractions/bait_al_wakeel_in_dubai.htm

³⁴ <http://www.telegraph.co.uk/travel/destination/dubai/34818/Dubai-attractions.html>

Džakovi začina, mirisnih štapića, ružinih drški i tradicionalnih lekova postavljeni su na svakoj tezgi tako da mame i privlače kupce iz celog sveta.

Duž nešto užih stazica zlatnog suka, svaki izlog je prepun zlatnih ogrlica, prstenja, narukvica, minduša i broševa. Cene zlata su među najnižim na svetu i tokom večeri ovaj deo grada postane prepun ljudi. U drugim, malo manjim ulicama posetilac može naći radnje koje prodaju *nargile* ili popularne *šiše* i *džezve*, a i obližnje radnje koje ove tradicionalne predmete koriste svakodnevno. Takođe ima i tradicionalnih pekara gde se velike ravne pećnice za peciva zovu *tandur*.

Na strani Bur Dubaija, ulice su prepune tekstilnih radnji u čijim se izlozima može videti raznobojna sirova svila, pamuk i drugi materijali. Još jedna od čuvenih atrakcija u Deiri je i Riblji suk³⁵.

Rano ujutru i kasno uveče, lokalni ribari istovare velike količine sveže ribe koju prodaju po veoma primamljivim cenama. Kraljevska riba, zubatac, hamour, barakuda, tuna, jastozi, krabe, škampi, sipe, lignje, ajkule, sardine i mnoge druge vrste dostupne su u izobilju tokom većeg dela godine.

1.15. Dubai muzej

Dubai muzej se nalazi u Al Faidi utvrđenju, između Bait Al Vakela i Bastakija. U impresivnoj zgradi smešten je i očaravajući vojni muzej. Sagrađen oko 1778. godine, nekada je čuvao gradske puteve ka kopnu i često je služio kao palata, utvrđenje i zatvor. Godine 1971. renoviran je i pretvoren u muzej, a 1995. godine zgrada je opet renovirana kada su joj dodate i galerije. Raznobojne i izazovne trodimenzionalne scene iz prošlosti, upotpunjene figurama u prirodnoj veličini, sa zvučnim i svetlosnim efektima, živopisno dočaravaju svakodnevni život u doba pre nego što je otkrivena nafta. Galerije dočaravaju scene iz Krika, tradicionalnih arapskih kuća, džamija, sukova, urminih bašti, pustinja i pomorskog života.

Jedna od najspektakularnijih izložbi u muzeju predstavlja podvodni svet i to potragu za biserima, upotpunjenim sa tegovima trgovaca biserima, vagama i sitima.

³⁵ <http://www.telegraph.co.uk/travel/destination/dubai/34818/Dubai-attractions.html>

1.16. Tradicionalno etno selo

U Dubaiju se nalazi tradicionalni kompleks blizu ušća Krika, koji dočarava pomorsku prošlost, potragu za biserima i arhitekturu toga vremena. Tu se takođe nalazi i beduinsko šatorsko selo gde grnčari i tkalci prodaju svoj ručni rad. Ovde se mogu i jahati kamile. Ovo selo formira deo šireg plana da se cela Šindaga oblast pretvori u kulturnu zonu koja će rekonstruisati život u Dubaiju kakav je bio u prošlosti.³⁶

1.17. Kule Emirata

Bez obzira gde se nalazili u Dubaiju, sigurno ćete videti Kule Emirata, kompleks koji se sastoji od hotela i kancelarija, na početku Šeik Zajed autoputa. Sa svojih 350 m poslovni toranj jedan od većih zgrada na Bliskom istoku i viša od ijedne u Evropi. Prvenstveno poslovni hotel, Kule imaju i pružaju svaki mogući zamišljeni luksuz za poslovne ljude koji dosta putuju. Inače, oni su nezamenljiv orijentir u i oko Dubaija.³⁷

1.18. Burdž Al Arab

Postavljen na svom, posebno napravljenom ostrvu, u južnom predgrađu Dubaija, Burdž Al Arab je remek delo arhitekture, visoko 321 m. Izgrađen u obliku razapetog jedra, sa restoranima na samom vrhu i u dnu zgrade, živopisnim enterijerom i 202 luksuzna duplex apartmana, hotel je jedan od najvećih lepota svetske arhitekture. Jedna zanimljivost je vezana za ovaj hotel, a to je da je arapski svet bojkotovao odsedanje u Burdž Al Arabu i to iz razloga njegove konstrukcije!³⁸

Naime, “katarka” ovog “jedra”, prvensteno tu radi čvrstoće i stabilnosti čitave konstrukcije, gledana sa mora predstavlja krst koji je simbol hrišćanske religije!

³⁶ <http://www.telegraph.co.uk/travel/destination/dubai/34818/Dubai-attractions.html>

³⁷ http://en.wikiarquitectura.com/index.php/Emirates_Towers

³⁸ <https://www.jumeirah.com/en/hotels-resorts/dubai/burj-al-arab/>

1.19. Svetski trgovinski centar Dubaija

Sa svojih 39 spratova Svetski trgovinski centar Dubaija je sedište mnogih najvećih svetskih korporacija. Na 37. spratu nalazi se arapski restoran koji nudi jedinstveni i zadirjujući pogled na Dubai. Odmah pored njega, moderni centar za konferencije i sedam sala za izložbe ugošćavaju aktivan program međunarodnih privrednih sajmova koji privlače izlagače i posetioce iz celog sveta. U septembru 2003. u ovom objektu održaao se 58. po redu simpozijum Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke.³⁹

Svetski trgovinski centar, takođe se nalazi na samom početku Šeik Zajed auto-puta, koji sa svojim velelepnm oblakoderima odaje međunarodni i kosmopolitski izgled i povezuje Dubai sa glavnim gradom Ujedinjenih Arapskih Emirata, Abu Dabijem.

1.20. Parkovi i bašte

Mnogobrojni parkovi i bašte nalaze se širom grada i nude predah u mirnom okruženju od užurbanog, gradskog života. Posebno popularni među porodičnim ljudima ovi parkovi nude mesta za izlet, dečja igrališta sa raznovrsnim spravama za zabavu. Najveći parkovi su Džumeira bič park (Jumeira Beach Park), Dubai park obala Krika (Dubai Creekside Park), park Mušrif, Al Mamzar i Safa park, dok mnogi manji parkovi širom grada nude prijatne zelene oaze.⁴⁰

6. Oblici turističkih kretanja

Turizam u 21. veku je u velikoj ekspanziji, obzirom na ogromnu zainteresovanost da se godišnji odmor provede uzbudljivije, interesantnije i na nekovencijalni način dovelo je do različitih oblika turistička kretanja u kojima su sport, kupovina, izleti, lov i ribolov glavni motivi putovanja.

³⁹ <http://www.dwtc.com/en/about-us/Pages/default.aspx#.VjfTwrrerSt8>

⁴⁰ <http://www.dubai.ae/en/Lists/Topics/DispForm.aspx?ID=35>

2.1. Manifestacioni turizam

U Dubaiju se u toku cele godine odvija mnoštvo manifestacija, konferencija, izložbi, festivala, koncerata u toku kojih dolazi do izražaja tradicionalno arapsko gostoprimstvo.

Istorijski posmatrano, Dubai je oduvek privlačio svetsku pažnju predstavljajući trgovinsku prestonicu Persijskog zaliva. On tu reputaciju ima i danas, čemu doprinosi i *Dubai shopping festival*, manifestacija koja se odvija jednom godišnje. Prvi put je Dubai shopping festival održan 1996. godine i od tada je ova jednomesečna manifestacija, svake godine, sve posećenija. Tokom ovih trideset dana marta, širom Dubaija su neverovatna sniženja cena robe koja se i inače prodaje po niskim cenama iz razloga što je Dubai grad u kom, doslovno ne postoji porez.

Osim kupovine kao osnovnog motiva, turisti za vreme Dubai shopping festivala, posećuju Dubai i zbog mnogih sportskih događaja, takmičenja, kulturno-umetničkih i muzičkih performansa koje se u to vreme odvijaju u Dubaiju.⁴¹

“*Letnja iznenađenja Dubaija*” je festival prvenstveno namenjen mladima. Tokom čitavog meseca trajanja ovog festivala, smenjuju se nedelje posvećene aktivnostima sa različitim tematskim sadržajem, kao na primer “Nedelja nasleđa”, “Nedelja avijacije”, “Nedelja hrane” itd⁴².

Tokom svetog meseca Ramadana u Dubaiju se odvija manifestacija “*Dubai-grad koji brine*” kada se 20% zarade od prodaje sve robe izdvaja u humanitarne svrhe. Sakupljena svota prosečno iznosi oko 2.000.000 USD.⁴³

Od pomenutih manifestacija u Dubaiju se odvijaju još i sledeće: Medicinsko savetovanje, konferencija o pomorstvu i krstarenju, “Naftna nedelja Srednjeg istoka” - konferencija o nafti i gasu, međunarodni salon juvelirstva, sajam cveća Srednjeg Istoka, sajam turizma i arapskog turističkog tržišta, međunarodna izložba brodova “Moteks” - sajam mode i tekstila, “Giteks” - sajam računarstva i tehnologije, Međunarodni jesenji trgovinski sajam, Dubajski aero miting i aero izložba kao i mnogobrojni koncerti klasične i popularne muzike

Bitno je napomenuti da se u septembru 2003. godine, u Svetskom trgovinskom centru Dubaija, održao 58. po redu sastanak Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke. Ova činjenica dovoljno govori o popularnosti i značaju Dubaija u svetskom ekonomsko - političkom smislu i u svetskim monetarnim tokovima.

⁴¹ <http://www.dubaicalendar.ae/en/event/events/dubai-shopping-festival-2016.html>

⁴² <http://gulfnews.com/news/uae/leisure/dubai-summer-surprises-2015-to-begin-on-july-23-1.1544035>

⁴³ <http://www.dubaicares.ae/en/article/about-us/our-story-1.html>

2.2. Sportsko-rekreativni turizam

Ono što Dubai čini sportskom prestonicom Srednjeg Istoka upravo su velika sportska takmičenja koja privlače posetioce i celoga sveta. Jedno od najpoznatijih sportskih manifestacija je klasični pustinjski Golf turnir Dubaija koji je magnet za sve svetske vrhunske igrače golfa.

Svakako je nezaobilazano i Otvoreno prvenstvo Dubaija u tenisu na kom nastupaju samo vrhunski teniseri poput Novaka Đokovića, sestara Vilijams i mnogih drugih. Pored toga, održavaju se i svetski ragbi turniri kao i različite trke u pustinji poput Dubai međunarodnog relija.

Kruna manifestacionog sportskog turizma je Dubai svetski kup koji je zapravo kulminacija sezone konjičkih trka u UAE. Ovaj kup je takođe poznat i po tome što ima najveći fond za premije koji dostiže i do 15,5 miliona USD. Treba sigurno pomenuti i: Interkontinental-Dubai golf kup, Dubai džet-ski trka, Dubai prvenstvo u ribolovu, Otvoreni teniski WTA turnir, Trka formula 4 glisera, Prvenstvo zemalja Zaliva u bilijaru, Svetsko prvenstvo u katamaran gliserima, Otvoreno ragbi prvenstvo, razne trke kamila i mnogobrojne konjičke trke⁴⁴

Dubai nudi mogućnost bavljenja mnogim sportskim aktivnostima po čemu može apsolutno da parira najpoznatijim svetskim turističkim destinacijama. Bez izuzetka, svaki hotel u Dubaiju ima dobro opremljen fitnes centar i bazen, teren za tenis i stolove za stoni tenis, a najčešće i terene za skvoš. Od brojnih sportova koji se mogu upražnjavati u "Prestonici sporta Srednjeg Istoka" mogu se istaći:

Vodeni sportovi. Uslovi za jedrenje u Persijskom zalivu su gotovo idealni, uz konstantne i predvidive vetrove, slabe struje, mali plimski talas i toplo vreme. Moguće je iznajmiti razne tipove jedrilica, daske za jedrenje, opremu za surfovanje sa kajtom (kajt-surfing) itd. Za svaki od ovih sportova postoji mogućnost obuke od strane vrsnih instruktora. U mnogobrojnim klubovima za vodene sportove, kako na Kriku tako i na obali Zaliva, turisti se mogu oprobati u skijanju na vodi, džet-skijanju, veslanju i vožnji kajaka. Što se ronjenja tiče, uslovi u vodama Persijskog zaliva su izuzetno dobri za početnike i srednje iskusne ronioce. Zbog malog plimskog talasa, stabilnog vremena, dobre vidljivosti, visoke temperature morske vode i bogatstva živog sveta, Dubai je pravi raj za ronioce. Ronilački klubovi i centri u Dubaiju su izuzetno dobro opremljeni u smislu ronilačke opreme a i u smislu kurseva za obuku, sa po svetskim priznatim standardima kvalifikovanim instruktorima i sa međunarodnim dozvolama za ovu vrstu obuke. Ronioci koji žele da rone u Dubaiju moraju proći osnovnu obuku ili doneti na uvid međunarodno priznatu dokumentaciju koja pokazuje njihov nivo znanja i iskustva u ovom relativno riskantnom sportu⁴⁵.

⁴⁴ <http://www.dubaissportscouncil.ae/en/sportsandtourism/Pages/About-sports-and-Tourism.aspx>

⁴⁵ <http://www.visitdubai.com/en/see-thrill-play/adventure/diving>

Karting. Dubai je prvi grad Srednjeg istoka u kom je izgrađena hala za vožnju kartinga F-1. Na otvorenom prostoru karting se može voziti na kvalitetnoj stazi iza Džebel Ali hotela uz napomenu da je za posetioce otvoren samo petkom, od oktobra do maja.⁴⁶

Jahanje. Konji i jahanje su deo lokalne tradicije pa danas u Dubaiju nalazimo veliki broj jahačkih centara i klubova uključujući Dubai konjički centar, Džebel Ali konjički klub i Džebel Ali hotelsku ergelu. Jahanje u pustinji je takođe veoma popularno, kako na kamilama tako i na konjima.

Sportsko letenje. Svako ko poseduje PPL letачku dozvolu ili želi leteti uz pratnju instruktora, može u Dubaiju iznajmiti sportski avion u pilotskoj školi avio-kompanije “Emirati” ili pak pohađati kurs letenja

Klizanje. Dubai poseduje dva klizališta otvorena tokom čitave godine i to jedno u okviru Al Naser zabavnog parka, a drugo u Hajat Ridžensi galeriji.

Kuglanje. Kuglanje se u Dubaiju može praktikovati u kompleksu kuglaškog centra Tander bol (Thunderbowl), a koji ima i sve potrebne prateće sadržaje. Ovaj sport se takole može upražnjavati u Al Naser zabavnom parku.

Kupališni turizam. Kako je Dubai smešten na samoj obali mora, tačnije rečeno Persijskog zaliva, on predstavlja pravo kraljevstvo dugih peščanih plaža. Kako su temperature vode i vazduha visoke tokom cele godine a voda čista i prozirna, postoje svi uslovi, fizičke i hemijske osobine vode kao i estetski momenti koji su potrebni za uspešan razvoj kupališnog turizma dužinom čitave obale Dubaija.

Postoji više tipova plaža, pa tako razlikujemo hotelske, gradske plaže ograđenog tipa i potpuno otvorene plaže.

Svaki od hotela situiranih na obali ima svoj izlaz na more na kom je savršeno uređena peščana plaža na kojoj turisti uživaju potpuni luksuz vrhunske usluge uz mogućnost korišćenja sve potrebne opreme (udobnih ležaljki, suncobrana, peškira, sportske opreme itd.). Najpoznatija plaža ovog tipa je ona koja pripada Džumeira bič hotelu.

U Dubaiju postoje dve gradske plaže ograđenog tipa a to su: Džumeira bič park i Al Mamzar plaža, u okviru kojih se nalaze tereni za odbojku i tenis, parkovi, restorani, tuševi i ogromni kupališni deo a cena ulaznice je minimalna.

Potpuno otvorene plaže su takođe uređene površine obale sa najneophodnijim uslugama i opremom (redovnim čišćenjem, tuševima, WC-ima i korpama za otpatke).

⁴⁶ <http://www.kartingdubai.com/index.php/karting-in-the-uae/tracks/jebel-ali>

2.3. Izletnički turizam

Poseta Dubaiju ne bi bila potpuna bez izleta u pustinju. Ovakvi izleti, bilo poludnevni, celodnevni ili čak sa noćenjem u pustinji su upravo ono što nam otkriva samo srce pustinje. Tereni na ovim izletima variraju od pustinskih do planinskih. U tekstu koji sledi navešćemo nekoliko ekskurzija u pustinju.

Vožnja po peščanim dinama je posebno privlačna za ljude avanturističkog duha jer vožnja džipom po takvom terenu, izaziva stalan osećaj jeze i straha od prevrtanja, a proklizavanje po strmim peščanim dinama, osećaj uzbuđenja i napetosti. Takođe je interesantno završiti i neke od kurseva po peščanom terenu u terenskom vozilu sa pogonom na sva četiri točka, uz ekspertske tutorstvo. Najzanimljivije rute vode od Dubaija ka jugoistoku, odnosno prema planinama Hadžar⁴⁷

Jahanje kamila. Kao simbol arapskih zemalja, kamile – “beduinske lađe” su same po sebi jedna od komplementarnih turističkih atrakcija. Jahanje kamila može lako biti organizovano u okviru grupnog izleta ili individualno. Najčešće se ove aktivnosti organizuju oko beduinskog sela Al Futami, na oko 20 km od Dubaija

Poseta uadima. Nakon zimskih kiša u Hadžar planinama, uadi - suva, klisurasta rečna korita se napune vodom pri čemu se formiraju bazeni. Ovi bazeni znaju biti zadivljujuće lepi, a mnogi od njih ne presuše tokom čitave godine. Uglavnom su okruženi zelenilom, a pristup je moguć jedino terenskim vozilima uz pratnju iskusnih vodiča.⁴⁸

Skijanje po dinama. Za one koji žele da iskuse neuobičajene sportove, za one željne avanture i aktivnog odmora, ovaj emirat može da ponudi savršeno rešenje, a to je skijanje na dinama. Uz iskusne instruktore, na pažljivo odabranim padinama, ovaj sport se može probati kao deo celodnevnih izleta po pustinji ili individualno organizovan. Jedan od najatraktivnijih terena za skijanje po dinama se nalazi uz autoput koji vodi ka Muskatu

Pustinske gozbe. Posebno popularni pustinski safari su oni koji kulminiraju u spektakularnom zalasku sunca i tradicionalnoj arapskoj gozbi pod zvezdama. Uz krajnje romantičnu i smirujuću atmosferu, ostatak večeri može se provesti uz muziku, trbušni ples, pušenje nargile i prezentaciju sokolarstva.

Poseta beduinskom selu. Lokalni tur-operatori nude i obilazak beduinskog sela u pustinji, nedaleko od Dubaija, gde posetioци mogu svojim očima da vide i iskuse deo tradicionalnog života i kulture pustinskih nomada. Prilikom ovog izleta, turisti željni avanture, mogu pohađati i časove jahanja kamila.

⁴⁷ <http://www.desertsafaridubai.com/desert-safari-dubai.html>

⁴⁸ <http://www.desertsafaridubai.com/hatta-wadi-trip.html>

Hata. Na oko jedan sat vožnje od Dubaija, modernim autoputevima, nalazi se staro utvrđenje i naselje pod imenom Hata. Danas je ovde situiran hotel pod imenom Hata tvrđava (jedino odmaralište planinskog tipa u Dubai emiratu) i Hata - tradicionalno etno selo. Sama vožnja do ovih prostora je fascinantna, kroz peščane dine i planine različitih boja. Izlet do ove destinacije obuhvata i posetu Hata uadu okruženom zelenilom i zanimljivim životinjskim svetom karakterističnim za ovo podneblje. Pomenuto etno selo je pažljivo restaurirano i predstavlja dobar primer pustinjske seoske arhitekture, od pre četiristotine godina. U samom selu se mogu videti džamija, tvrđava, dve kule osmatračnice i oko dvadesetak kuća sačinjenih od kamena, blata i palminih stabala

Poseta Al maha - odmaralištu u pustinji. Na 45 km od užurbanog, kosmopolitskog grada Dubaija nalazi se Al Maha, idilična, ekskluzivna oaza koja se nalazi u okviru 25 km² velikog pustinskog prirodnog rezervata. Samo odmaralište u oazi dizajnirano je tako da podseća na beduinski kamp, a ipak s druge strane nudeći luksuz. Boravak u Al Mahi omogućava svakom posetiocu da zaista doživi pustinju, njenu floru i faunu, boje i mirise. Ovde je moguće organizovati brojne aktivnosti poput lova sa sokolovima, safarija na kamilama ili pak streljaštva ili jahanja arapskih konja. U predvečerje kad se sve stiša mogu se posmatrati krda arapskog oriksa kako dolaze na pojilište. Osim pomenutih tura interesantni su i neki izleti u druge emirate i državu Oman.⁴⁹

Izlet do Abu Dabija. Glavni grad UAE, Abu Dabi nalazi se na samo dva sata vožnje od Dubaija. Ovaj grad je pravo remek delo planski osmišljene arhitekture, a od atrakcija se mogu istaći: Izložba nafte (na kojoj možemo videti i audio-vizuelni prikaz razvoja grada), Kuasr Al Hosn (originalnu tvrđavu, dom današnjih vladara), a takođe se može videti i prelepo šetalište – Kornis, kao i mesto za izradu drvenih trgovačkih brodova i prelep zalazak sunca sa vidikovca.⁵⁰

Izlet do Al Aina. Nekada davno karavani su stajali u Al Ain oazi. U današnje vreme izlet nas vodi do Al Ein emirata gde posetioci mogu videti oazu Buraini, arheološka nalazišta na lokalitetu Hili (5.000 godina pre Nove ere). Hili zabavni park, Al Ein zoološki vrt (u kom se nalazi najveće krdo ugroženo arabijskog oriksa) i Ain Al Faida - odmarališta izgrađenog oko prirodnog toplog izvora. Interesantno je doživeti i vožnju krivudavim putem oko Džebel Hafita, najvećeg vrha UAE (1160 m nadmorske visine) odakle se pruža spektakularni pogled na grad i okolne planine boje bakra⁵¹.

Severni emirati. Svakako je interesantno obići i emirate severno od Dubaija, Šaržu, Adžman, Um Al Kuvein i Ras Al Kajman. Među mnogim turističkim atrakcijama treba istaći spektakularne sukove Šarže, brodogradilište tradicionalnih brodova i muzej - palatu u Adžmanu⁵².

⁴⁹ http://www.emirates.com/english/destinations_offers/discoverdubai/dubaihotels/almahadesertresortspa.aspx

⁵⁰ <https://www.expedia.com/things-to-do/abu-dhabi-day-trip-from-dubai-with-lunch-by-alpha-tours.a166901.activity-details>

⁵¹ <http://www.desertsafaridubai.com/al-ain-tour.html>

⁵² <http://www.uaeinteract.com/culture/ajman.asp>

Ras Al Kajman je drevna pomorska luka i nalazi se na najsevernijem delu Ujedinjenih Arapskih Emirata u Ormuskom zalivu nasuprot Bandar Abasa u Iranu. Turisti ovde mogu videti stari grad, slikovit muzej, uživati u obližnjim planinama i videti interesantna arheološka nalazišta.

Istočna obala. Leži u podnožju Hadžar planina, na obali Omanskog zaliva, sa dva glavna turistička centra: Fudžeira i Kor Fakan. Put do Istočne obale vodi kroz predele pune uada i klisura a može se posetiti i obližnja Badija Džamija (najstarija u UAE), staro utvrđenje Fudžeira i citadela Bitnah.⁵³

Oman . U toku samo jednog dana moguće je posetiti i susedni Oman. Međutim, za tako kratko vreme može se videti samo delić onoga što može da ponudi ova, istorijom bogata zemlja. U toku jednodnevnog izleta najinteresantnije bi bilo videti region Maskata i njegovo bogato istorijsko nasleđe.

2.4. Lovno-ribolovni turizam

Bogatstvo podvodnog sveta Persijskog zaliva uslovlila je, nekada davno razvoj ribolova u toj meri da je ono bilo jedna od osnovnih pivrednih grana. Na osnovama ribarske tradicije u ovim krajevima, razvio se sportski ribolov. Turisti ovu vrstu ribolova mogu upražnjavati na obalama Dubai krika ili sa ribom bogatim lokalitetima u Persijskom zalivu.

Do ovih lokaliteta stiže se iznajmljenim jahtama kojima upravljaju iskusni kapetani. Tople vode zaliva nude razne vrste ribe a najviše tune, hamure, zubatce, barakude pa čak i velike grabljivice ajkule.⁵⁴

Tradicionalni način lova sokolima i sokolarstvo uopšte ogleda se još samo u velikoj ljubavi ovog dela arapskog sveta prema ovoj izuzetnoj ptici. I danas čovek sa sokolom nije retka pojava u Dubaiju. Turisti se mogu oprobati u dresuri sokola i simulaciji lova u pustinjskom odmaralištu Al Maha.

⁵³ <http://www.thenational.ae/news/uae-news/oldest-uae-mosque-holds-onto-its-secrets>

⁵⁴ <http://www.gofishingdubai.com/go-fishing-dubai-aboutus.htm>

3. Materijalna osnova za razvoj turizma

Najbolji pokazatelji nivoa i razvoja turističke privrede Dubaija su materijalna osnova za razvoj turizma, turistički promet i organizacija turizma. Uspešnost turističke privrede Dubaija se upravo i zasniva na prebogatoj materijalnoj osnovi za razvoj turizma.

3.1. Saobraćaj

Geografski položaj Dubaija kao dela Jugozapadne Azije veoma je povoljan i važan, jer se nalazi na dodiru triju kontinenata Starog sveta (Evropa, Azija, Afrika). Na teritoriji Jugozapadne Azije već hiljadama godina ukrštaju se najvažniji putevi između ovih kontinenata. Njima su u oba smera prolazile vojske, trgovci, pa i čitavi narodi. I dan danas ovi putevi su od izuzetnog saobraćajnog značaja kao i značaja za turistički promet Dubaija.

Moderne drumske saobraćajnice nadomešćuju nepostojanje železničkog saobraćaja. Najnoviji autoputevi povezuju Dubai sa drugim emiratima kao i sa susednim Omanom, Jemenom, Saudijskom Arabijom i Katarom.

Veliku saobraćajnu važnost za ovu regiju ima činjenica da se ovde vode Persijskog i Omanskog zaliva uvlače duboko u kopno i to preko Ormuskog moreuza koji je od ogromnog strateškog značaja za ovu regiju. Druga bitna karakteristika saobraćajnog položaja ove regije je i to što se nalazi u oblasti, koja je sa obe strane okružena sa dve saobraćajno veoma frekventne vodene površine (Sredozemnog mora i Indijskog okeana).

Vladari Dubaija, veliki vizionari nisu prevideli sve ovo pa je Dubai pristanišni terminal Port Rašid izgrađen na obali Zaliva početkom 2001. godine. Terminal zauzima 3.300 m² prostora i nalazi se nadomak samog centra grada. Odlična infrastruktura Dubaija, efikasni brodski agenti, izuzetna služba za održavanje i popravku brodova, služba za nabavku kao i pristupačne pristanišne cene dodatne su privlačnosti za brodske kompanije i brodovlasnike iz celog sveta.⁵⁵

Daleko najveću saobraćajnu važnost Dubai ima u smislu vazdušnog saobraćaja. Dubai se nalazi na rutama gotovo svih avio prevoznika koji saobraćaju na relacijama Australija i Novi Zeland - Evropa, Daleki Istok – Evropa, afričke destinacije - azijske destinacije. Zbog toga aerodrom Dubai ima ogroman značaj u lokalnim i svetskim razmerama.

⁵⁵ http://www.worldportsource.com/ports/review/ARE_Port_Rashid_1424.php

Ovde je interesantno zapaziti da broj tranzitnih putnika neprekidno raste poslednjih nekoliko godina u 2014. iznosi više od 69 miliona⁵⁶. Broj tranzitnih putnika može biti i veći ali činjenica da je sa tehničkim napretkom u avio-industriji opala potreba avio prevoznika da koriste Dubai kao usputnu stanicu na dugolinijskim rutama

Međunarodni aerodrom Dubai se danas razvija dvojako, kako u pogledu avio kompanija koje ga koriste tako i u smislu prometa putnika. Usled narastajućih potreba Dubai aerodroma, pristupilo se izradi grandioznog projekta čije izvođenje je završeno 2008. Ovaj projekat vredan 540 miliona USD obuhvatao je izgradnju super modernog hola i na njega nadovezanog prolaza koji povezuje sve terminale, kompletno renoviran postojeći terminal, kao i uvećanje aerodromske bescarinske zone i poslovnog dela.

Iz svega navedenog možemo izvesti zaključak da je Dubai odlično saobraćajno povezan kako sa susednim regijama tako i sa celim svetom.

UAE, troše milijarde dolara na infrastrukturu i jedan je od najvećih tržišta projekata u regionu, trećina totalne vrednosti projekata su unutar sektora građevine, nafte i gasa, petrohemije, energetike, otpada i sektora vode.

Dosta ogromnih investicija je ulagano u nekretnine i turizam. Te investicije se ogledaju i kroz razvoj Dubajja. U Dubaju razvojni projekti kao sto su The Palm, The World, Dubai Waterfront i Arabian Canal, su izgrađeni od strane izvođača radova Nakhell, koji su obezbedili domove za više od 3 miliona ljudi⁵⁷

Dubai World Central, je objekat koji je još u izgradnji a prostiraće se na 140 kvadratnih kilometara u blizini Jebel Ali i kreiraće 900 000 radnih mesta, i uključivaće i Al Maktoum International Airport koji će biti najveći aerodrom u svetu do 2020.⁵⁸

Burj Khalifa više od milijardu dolara vredan toranj koji je proglašen najvišom zgradom na svetu, a izvođač radova je Emaar's group. Vlade severnih Emirata obezbeđuju fiasije za izvođače radova rezidencijalnih i komercijalnih objekata.

Predsednik UAE Sheik Khalifa bin Zayed Al Nahyan je rasporedio je 2,4 milijardi dolara za Jebel Ali luku koja je najveća luka na Bliskom Istoku, i sedmi najkomercijalniji infrasturktorni projekat na svetu. Ta alokacija će se iskoristiti za izgradnju putne mreže, novih stambenih objekata, kanalizacionih sistema i drugih projekata koji pružaju integrisana rešenja nekim infrastrukturalnim deficitima u tom polju⁵⁹.

⁵⁶ <http://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/middleeast/dubai/11327645/The-incredible-rise-of-Dubai-as-the-worlds-air-travel-hub.html>

⁵⁷ <https://www.fgould.com/middle-east/projects/arabian-canal-dubai/>

⁵⁸ <http://m.arabianbusiness.com/dubai-s-al-maktoum-expansion-be-completed-by-q1-2022--599585.html>

⁵⁹ <http://www.thenational.ae/business/economy/dp-world-to-nearly-double-investments-to-19-billion-this-year>

Projekat Dubai Metro vredan 4.2 milijardi dolara uključuje Crvenu Liniju dugu 52 km koja se prostire uzduž Sheikh Zayed Road između Al Rashidiya i Jebel Ali, završena je u septembru 2009 posle 3 godine napornog rada. Očekivano je da će ova linija prevoziti 27000 putnika na sat u svakom pravcu u 42 voza. Zelena linija koja povezuje Al Qusais i Dubai Healthcare City, je pušten a rad u martu u 2010⁶⁰

3.1.1. Kompanija za razvoj turističkih projekata u Dubaiju

Ministarstvo nadležno za razvoj i investicije Dubaija, Dubai Development and Investment Authority (DDIA), je najavilo lansiranje “Kompanije za razvoj turističkih projekata u Dubaiju” za obavljanje raznih projekata kao što je Dubailand-prvi i najveći projekat za porodični turizam na bliskom Istoku. Nova kompanija kao deo DDIA omogućiće servis za investitore i projektante. To će obezbediti razvijenu infrastrukturu koja je zasnovana na kvalitetnoj usluzi i istaknuti zalaganje vlade da obezbedi podršku za okruženje i prosperitet poslovanja i visoki potencijal investicionih mogućnosti.

Različiti projekti koji su uključeni projektom Dubailand, za koji je očekivano da će privući milione turista godišnje, će imati koristi od potencijalnog rasta u lokalnom turističkom sektoru. To će biti atraktivno odredište za porodice, ali i pojedince. Postojeće raznolikost ponude kroz : sportski turizam, ekološki turizam, naučni turizam i kulturni kao i shopping. Glavne komponente projekta će uključivati : Svet avantura uključivaće : Svet Farona, Snežni Svet, Svemirski i Naučni Svet, Srednjeevokovni Svet i Svemirski Hotel. Sportski svet na otvorenom obuhvataće igralište, kompleks i sportske sadržaje i pomoćiće zemlji da ugosti međunarodne sportske događaje. Projekat Sportski Svet će uključivaće Sport Grad, svet Ekstremnih sportova, Svet trka, svet ekoturizma, tu su još Svet šopinga, Porodični Svet i Svet Odmora.⁶¹

3.2. Smeštajni kapaciteti

Treba napomenuti na početku, da je Ministarstvo za marketing u turizmu i trgovini sve hotelske statistike vodilo na osnovu kategorizacije hotela koja hotele svrstava u četiri kategorije (deluks, I klasa, II klasa, III klasa) i to po kriterijumu cena hotelskih soba, kasnije je uvedena je nova kategorizacija na hotele sa jednom do pet zvezdica.

⁶⁰ <http://www.railwaygazette.com/news/urban/single-view/view/dubai-metro-green-line-opens.html>

⁶¹ <http://www.dubaisportsworld.ae/AboutUs.aspx>

Broj hotelskih soba Dubaiju je dostigao je broj od 67,396 u 2013 godini a očekuje se povećanje od 9,3% u narednom periodu, od toga je 17.162 hotelskih soba već u izgradnji. U poređenju sa regionom, Dubai je u novembru 2009. godine ostvario najveću iskorišćenost kapaciteta sa ukupno 29.727 popunjenih soba.⁶²

Gastronomija je internacionalna ali svakako je akcenat na tradicionalnoj arapskoj kuhinji. Na menijima restorana u Dubaiju nezaobilazna je, arapska kafa, arapski slatkiši i još mnogo drugih poslastica i to po veoma pristupačnim cenama. Sve u svemu može se reći da je Dubai grad u kome se “slavi kult hrane”!

4. ORGANIZACIJA TURIZMA U DUBAIJU

Ministarstvo za marketing u turizmu i trgovini. Promocija, razvoj i uopšte organizacija turizma Dubaija je u nadležnosti Ministarstva za marketing u turizmu i trgovini. Ova organizacija deluje dvojako: prvo na polju promocije Dubaija kao turističke destinacije na međunarodnom turističkom tržištu, a kao drugo Ministarstvo predstavlja vrhovni autoritet za planiranje, nadzor, razvoj turizma u samom emiratu.

Na značaj ovog tela dodatno ukazuje i činjenica da je predsedavajući ovim ministarstvom njegovo veličanstvo general šaik Mohamed bin Rašid Al Maktum, krunski princ Dubaija i ministar odbrane UAE, a generalni direktor ovog ministarstva je gospodin Kalid bin Sulajem.

Što se tiče marketinške aktivnosti, Ministarstvo radi na planiranju i implementaciji programa međunarodne promocije i publiciteta.

Ovi programi podrazumevaju: nastupe na međunarodnim sajmovima, prezentacije širom sveta, oglašavanje u medijima, proizvodnju i distribuciju brošura, odnose sa javnošću i organizovanje informacionih centara.

Administrativne odgovornosti Ministarstva su: izdavanje licenci hotelima, hotelskim apartmanima, tur-operatorima, avio i auto prevozniciima, nadzor nad svim turističkim, arheološkim i kulturnim atrakcijama, konferencijama na temu turizma i izdavanje licenci turističkim vodičima. Funkcije Ministarstva su takođe i kategorizacija hotela po međunarodno priznatim kriterijumima i standardima, obrazovanje kadrova i naravno koordinacija i nadzor rada 14 ogranaka Ministarstva širom sveta

⁶² <http://gulfnews.com/business/sectors/tourism/11-million-guests-check-in-at-dubai-hotels-in-2013-1.1299281>

Organizatori putovanja. Zvanična lista tur-operatora sa licencom u Dubaiju, mada određen broj ovih tur-operatora ne upražnjava svoju aktivnost pa je realan broj tur-operatora nešto manji. Što se tiče međunarodnih tur-operatora koji u svojoj ponudi imaju destinaciju Dubai i onih sa zvaničnim predstavništvima u Dubaiju.⁶³

Tabela 9 : Regionalni razmeštaj međunarodnih organizatora putovanja koji imaju Dubai u turističkoj ponudi od 2011 - 2015

Područje	2011/12.	2012/13.	2013/14.	2014/15.	Godišnji rast (%)
Evropa	559	581	604	701	34,7
Azija	180	195	201	218	25,0
SAD i Kanada	157	170	178	186	20,0
Afrika	80	45	52	79	44,7
ZND	/	1408	1802	1722	27,7
Južna Amerika	/	/	/	242	/

Izvor:

http://szakmai.itthon.hu/documents/28123/121718/1196_MiddleEast-ETC.pdf/85082962-aa5a-4307-8f14-322db0ca7384

Iz tabele 9. se jasno vidi koliko su Ministarstvo za marketing u trgovini i turizmu i njegova predstavništva bili uspešni u misiji uvrštavanja Dubaja u ponudu svetskih organizatora putovanja. Krajnji efekat ove delatnosti se ispoljava u porastu broja posetilaca Dubaja.

5. Promet turista u Dubaiju

Dubaji je 2014 godine posetilo 13,2 miliona turista, što je za 8,2% više u odnosu prethodnu godinu. Beleži se konstantan, brz rast broja posetilaca, sa očekivanjima od 20 miliona do 2020 godine.⁶⁴

⁶³<http://dubaitourism.dev.provisionsofia.com/trade-resources/overseas-tour-operators>

⁶⁴ <http://gulfnews.com/business/sectors/tourism/dubai-visitor-numbers-up-8-2-in-2014-1.1503720>

Iz tabele 10 može se videti prosečna dužina boravka turista u periodu od 2013. do 2014. Godine i ona iznosi 5,6 dana, što je tipično za gradski turizam. Maksimalna dužina boravka očekuje se u 2015 godini što bi iznosilo 5,7 dana. Što se tiče broja noćenja, on je u stalnom porastu uz neverovatan skok od više od devet miliona u periodu od 2013-2015. godine.⁶⁵

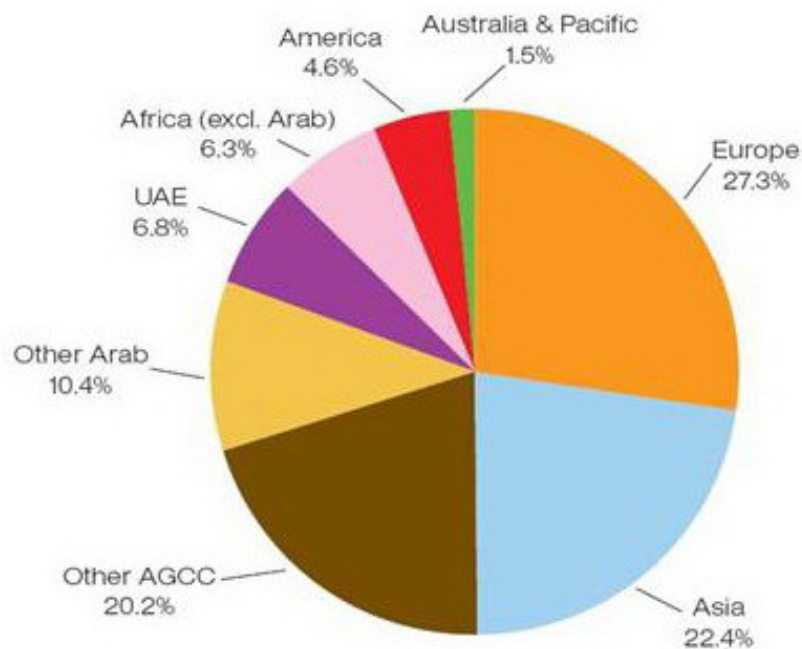
Tabela 10: *Promet turista u Dubaiju u periodu od 2013 do 2015*

Godina	Turisti		
	Br.gostiju	Br. noćenja	Dužina boravka
2013	12.128.391	67.916.180	5,6
2014	13.240.101	73.921,204	5,6
2015	14.335.200	75.243.109	5,7

Izvor :

http://szakmai.itthon.hu/documents/28123/121718/1196_MiddleEast-ETC.pdf/85082962-aa5a-4307-8f14-322db0ca7384

Slika 2.: *Promet turista u procentima u 2014 godini*

Izvor: http://szakmai.itthon.hu/documents/28123/121718/1196_MiddleEast-ETC.pdf/85082962-aa5a-4307-8f14-322db0ca7384

⁶⁵ <http://gulfnews.com/business/sectors/tourism/overnight-visitors-in-dubai-spend-dh40-billion-in-one-year-1.1532506>

Tabela 11: Broj stranih turista u Dubaiju po geografskim regijama u periodu od 2013- 2015

Godina	Zemlje Zaliva	Druge arapske zemlje	Azija i Afrika	Evropa	Amerika	Okeanija
2013.	2.422.943	1.270.887	4.071.862	3.584.264	560.273	120.721
2014.	2.644.168	1.390.219	4.400.394	3.965.621	620.944	162.497
2015	2.883.267	1.447.806	4.783.190	4.597.624	785.063	212.465

Izvor:

http://szakmai.itthon.hu/documents/28123/121718/1196_MiddleEast-ETC.pdf/85082962-aa5a-4307-8f14-322db0ca7384

Pod potrošnjom turista podrazumeva se onaj deo nacionalnog dohotka koji stanovništvo izdvaja u turističke svrhe. Pod turističkim prometom se podrazumeva broj dolazaka i broj noćenja. U 2014. godini broj turista u Dubaiju iznosio je 13,2 miliona a prihod od turizma iznosi 10,9 milijardi dolara. Za 2015 godinu broj turista je projektovan na 14,2 miliona, a projektovani prihod od turizma je 11,68 milijardi evra.⁶⁶

6. Rast, investicije, zaposlenost i devizni priliv od turizma

Privredna Komora Dubaija predviđa da će stvoriti 245.000 radnih mesta u nardenih 10 godina. do 2023. tj. da će ostvarivati godišnju stopu rasta od 4,1%, navodi se u poslednjoj analizi koje je objavila.

Analiza je takođe utvrdila da se očekuju kapitalne investicije u turizmu koje će rasti godišnje u proseku za 4.5 % i da će doseći 143 milijarde dolara do 2023 godine. Time bi se povećao udeo turizma u ukupnoj vrednosti privatnih investicija UAE-a na oko 23,2% u odnosu na 22,8 % u 2013. godini.⁶⁷

UAE su rangirani na 28. mestu od 139 zemalja i na 1. mestu su na Bliskom Istoku po svetskom ekonomskom forumu "Travel & Tourism Competitiveness Report 2013" po broju turista. Dubai igra glavnu ulogu i drži 66 % udela u turističkoj privredi UAE, pri čemu Abu Dabi ima 16%, a Sharža 10 % ukupnog udela.⁶⁸

⁶⁶ <http://gulfnews.com/business/sectors/tourism/overnight-visitors-in-dubai-spend-dh40-billion-in-one-year-1.1532506>

⁶⁷ <http://www.emirates247.com/business/tourism-to-create-245-000-direct-jobs-in-10-years-dubai-chamber-2014-05-06-1.548120>

⁶⁸ http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf 380-381strana

6.1. Udeo turizma u GDP- u Emirata

Restoransko-hotelski sektor je najbrže rastući sektor u ekonomiji Dubaija sa 16,9 % na godišnjem nivou. Ovaj sektor takođe sudeluje od 4,5 % u 2012. godini, u odnosu na 3,4 % u 2008. godini.⁶⁹

U 2012. godini transportni i komunikacioni sektor je dosegao 14% udela u GDP-u Dubaija povećavši se za 2% u odnosu na 2008. godinu. Sektor je relativno rastao na godišnjem nivou, međutim deo ostvarne vrednosti transporta i telekomunikacija odnosi se na sektor turizma.⁷⁰

U međuvremenu, ukupan broj hotela u Dubaiju dostigao je brojku od 406 hotela u junu 2013. godine, ostvarujući godišnju stopu rasta od oko 4% u odnosu na isti mesec 2012. godine zasnovano na podacima Dubai statističkog centra.⁷¹

Na osnovu world travel and tourism council (WTTC) u 2012. godini procenjena je ukupna dodatna vrednost koju generiše UAE od putovanja i turističkog sektora bilo direktno ili indirektno, na oko 193.6 milijarde Dh u odnosu na 176 milijardi Dh u 2011. što čini 14,3 % u GDP-u.⁷²

UAE sektor za putovanja i turizam očekuje da će dostići 16,4 % ukupnog GDP-a sa prosečnom godišnjom stopom rasta od 5% , projektovan na brojni od 325.4 milijardi Dh do 2023. godine.⁷³

Na temelju istog istraživanja, udeo sektora za putovanja i turizam u GDP-u Emirata u 2011. godini je veći od udela sektora za obrazovanje, proizvodnju automobila i hemijskog sektora. U direktnom udelu GDP-a sektor putovanja i turizma je nešto manji od veličine udela finasijskog sektora usluga u UAE.

6.2. Zaposlenost u sektoru turizma

U 2012. godini procenjen je ukupan doprinos sektora turizma na zapošljavanje sa 383.500 radnih mesta, što predstavlja 11,3 % od ukupnog broja zaposlenih, u odnosu na 363.100 radnih mesta u 2011. Ta prognoza će se uvećati za 2,6 % u 2013. godini na 393.500 radnih mesta.⁷⁴

U narednih 10 godina, sektor očekuje da će stvoriti 245.000 novih radnih mesta do 2023. godine ostavrujući prosečnu godišnju stopu rasta od oko 4,1 %. To uključuje zapošljavanje po hotelima, putničkim agencijama, aviokompanijama i drugim putničkim transportnim servisima. To takođe uključuje aktivnosti restorana i odmarališta, direktno podržanih od strane turista.

⁶⁹ http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf 380-381strana

⁷⁰ http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf 380-381strana

⁷¹ <http://www.emirates247.com/business/tourism-to-create-245-000-direct-jobs-in-10-years-dubai-chamber-2014-05-1.548120>

⁷² <http://gulfnews.com/business/sectors/tourism/travel-tourism-to-contribute-8-5-per-cent-of-uae-gdp-1.1305826>

⁷³ <http://www.emirates247.com/business/tourism-to-create-245-000-direct-jobs-in-10-years-dubai-chamber-2014-05->

⁷⁴ <http://www.thenational.ae/business/travel-tourism/uae-hospitality-industry-main-driver-of-jobs-market-ahead-of-dubai-expo-2020>

6.3. Investicije

UAE sektor za putovanja i turizam procenjuje da je privukao kapitalne investicije u vrednosti od oko 82.8 milijardi Dh u 2012. godini, a ostvaren porast od 11,7 % u 2013. godini i godišnji rast u proseku za 4,5 % u narednih 10 godina da bi dostigao 143.4 milijarde Dh u 2023. Udeo sektora turizma u UAE od ukupnih privatnih investicija od 22,8 % u 2013. na oko projektovanih 23,2% u 2023.⁷⁵

6.4. Devizni priliv od strane turističkog sektora

Prema procenama WTTC predviđa se da će do 2023. međunarodni turistički dolasci od 25.8 miliona generisati ukupno 207.1 milijardi Dh, što je povećanje od 5% godišnje, devizni priliv za 2011 godinu je 4,5 milijardi \$, s tim da se za 2016 godinu očekuje priliv od 7.5 milijardi \$.⁷⁶

UAE je identifikovala turizam kao jedan netradicionalni proizvod izvoza sa visokom vrednošću koji je usklađen dobro sa strategijom diverzifikacije zemlje tj. ne oslanjajući se strogo na naftni sektor. Glavni izazov je da se postigne održivi rast koji će zahtevati razvoj novih pristupa turističkom tržištu.

Najveća ekonomska transformacija UAE i Dubaija zasnovana je na turističkoj aktivnosti koja će dovesti do povećanja potrošnje potrošača a samim tim to će dovesti do novih investicija u zgrade i infrastrukturu što bi poboljšalo efikasnost koja bi osigurala unosni povraćaj uz održavanje konkurentnosti.

III DEO

ODRŽIVOST RAZVOJA TURIZMA DUBAIJA

1. Održivi razvoj kao činilac snažnog razvoja od značaja za turizama Dubaija

Istorija pronalaza nafte izvršila je veliki uticaj na ekonomiju UAE. Danas je teško zamisliti da je na mestu luksuznih hotela, trgovačkih centara i nebodera u Dubaiju nekada bila suva pustinja sa malim naseljem. Trenutno, grad se smatra simbolom napretka i pobede čovečanstva nad prirodom i drugim okolnostima. Uprkos suvoj klimi i drugih nepovoljnim uslovima, Dubai je znatno ispred u pogledu ekonomskog razvoja u poređenju sa mega - gradovima drugih moćnih zemalja. Nijedna druga zemlja nije ni primaći sa UAE u pogledu luksuza. Meštani čak imaju zanimljivu izreku na ovu temu: "Želeli smo najbolje, ali se ispostavilo da je još bolje nego što smo hteli!".

⁷⁵ <http://www.emirates247.com/business/tourism-to-create-245-000-direct-jobs-in-10-years-dubai-chamber-2014-05-06-1.548120>

⁷⁶ <http://www.khaleejtimes.com/article/20130215/ARTICLE/302159942/1037>

Dubai se kroz istoriju može podeliti u dva razdoblja: pre i posle otkrića naftnih rezervi. Pre nego što je otkrivena nafta u Dubaiju, mesto je uglavnom bilo naseljeno beduinima, koji su bili angažovani u uzgoju urmi, kamila i koza. Blizina mora je učinila da Dubai postane centar trgovine sa evropskim zemljama. Gradski život se dramatično promenio kada su otkrivena naftna polja Fateh 1966. godine na 60 nautičkih milja od obale. Oni su se brzo razvijali, a 1969. izvezli su prve količine "crnog zlata" od 180.000 barela.

Dubai otkrivanjem morskih nalazišta nafte 1970-ih i 1980-ih godina prošlog veka, kao što su Rashed i Falah, kao i naftno polje Margam, dobio je na velikom značaju. Vrhunac proizvodnje "crnog zlata" u emiratu je 1991. godina, kada je ukupan obim proizvodnje sirove nafte iznosio je oko 410.000 barela dnevno. Trenutno 68 miliona barela dragocene tečnosti godišnje je proizvedeno u Dubaiju.⁷⁷

Kako je otkriće nafte uticalo na ekonomiju UAE ?

Otkriće nafte na području Emirata podstaklo je brz rast ekonomije UAE. Posebno se zemlja počela ubrzano razvijati nakon naglog porasta cena "crnog zlata" 1973 godine. Tokom 25 godina UAE je postala zemlja sa jednim od najviših životnih standarda.

Danas, svaki peti građanin Ujedinjenih Arapskih Emirata je dolarski milioner. Donacija Vlade za mladence od 100 000 dolara za venčanje i za svako rođenje ženama se plaća 20 hiljada dolara, a uz to joj se dodeljuje i zemljište.

Zbog profita od izvoza nafte transportna mreža je znatno poboljšana u Dubaiju. Danas UAE mogu biti ponosni na savršeno glatke puteve, moderne međunarodne aerodrome i morske luke. Razvoj naftne industrije u zemlji je takođe privukla inostranu radnu snagu - udeo stranaca u zemlji je više od dve trećine od ukupnog broja stanovnika. Velike investicije su napravljene u građevinskom sektoru i turizmu. Dubai je poznat po luksuznim hotelima, restoranima, shopping centrima. Takođe investiciona aktivnost u UAE ima za cilj razvoj poljoprivrede i raznih fabrika i preduzeća, uključujući i moć, koja pruža svežu vodu ne samo za ljude, već i za zelene površine, vrtove i poljoprivredna polja.

Razumevanje da rezerve nafte u Dubaiju mogu biti uskoro iscrpljene, danas vlada UAE ima aktivnu politiku ekonomskog proširenja procesa poslovanja u pravcu slobodne trgovinske zone, turizma, finansija i izvoza. Dubai je sa tom politikom ostvario impresivne rezultate - mnoge kompanije iz celog sveta u UAE su otvorile svoje poslovne, filijale i predstavništva koja uspešno rade u ovoj zemlji.⁷⁸

Od dana kada je venecijanski trgovac biserima Gaspero Balbi pronašao Dubai, on je postao značajan biserno-ribolovni centar, krajem XVI veka, grad je prošao kroz beskrajno turbulentni period i doživeo je brojne transformacije. Danas, Dubai se često naziva "jezgro Arapskog zaliva", važan trgovački, turistički i logistički centar, jedan od najbrže rastućih gradova na Zemlji, jedna od najtraženijih shopping destinacija i broj 1 Global City na Bliskom istoku nudi najviše za jedan kvalitetan život.⁷⁹

Dubai je takođe jedan od najpopularniji gradova za odmor na svetu, dom stanovnika dve stotine nacionalnosti. Ovo ne iznenađuje s obzirom da lokacija Dubaija ima stabilnu i mirnu političku klimu. Do Dubaija može doći do 4 milijarde ljudi, ili oko dve trećine čovečanstva u

⁷⁷ <http://www.beforeyougotouae.com/about-the-uae/history/>

⁷⁸ <http://en.dubai-freezone.ae/uae-news/oil-in-dubai-history-of-discovery.html>, 2015

⁷⁹ <http://www.uaeinteract.com/history/trad/trd08.asp>

manje od 8 sati letenja što govori o odličnom položaju.

Ovaj blistavi grad koji je osunčan tokom čitave godine, sa odličnom infrastrukturom, koja se sve brže i brže razvija, postaje jedna od najbitnijih tačaka na turističkoj mapi sveta.

Dubai je jedan od retkih gradova u svetu koji je prošao takvo brzu transformaciju - od skromnog početka kao biserno-ronilački centar do jednog od najbrže rastućih gradova na Zemlji.

Dubai je danas turizam, trgovina i logistički centar, i sam je stekao reputaciju da je "most između istoka i zapada." To se takođe smatra kao dinamičkim jezgrom regije Arapskog zaliva.

Život u Dubaiju ima mnogo toga da ponudi. To je sigurno, politički stabilan, centralno orijentisan, sa dobrim sistemom obrazovanja i zdravstvene zaštite, moderne infrastrukture i još mnogo toga. Sunce sija gotovo svaki dan, shopping i zabavni sadržaji su impresivni, a plate su bez poreza⁸⁰

Život u Dubaiju je uzbudljiv, nešto novo i drugačije na šta smo navikli. Baš kad mislite da ste videli sve to, novi projekt je najavljen, da li je otvaranje sportskog stadiona, mega komercijalnog tornja, stambenih jedinica ili još jedan tržišni centar! Dubai je stalno u pokretu, težnja za većim visinama i najboljoj udobnosti kako za svoje stanovnike tako i za posetioce.

Dubai je bez sumnje destinacija 21. veka. Pročitajte bilo koji članak o najbrže rastućim gradovima u regionu, sa sigurnošću ćete videti reči 'ambiciozan', 'rekord' i 'zapanjujući'. Ovaj meteorski rast nije prošao nezapažen, a svake godine hiljade doseljenika stiže da zauzme svoje mesto pod Suncem Dubaija.

Srednji istok kao celina uporedo privlači mali broj posetilaca, politička situacija sa novim tenzijama utiče na obeshrabrivanje turista i investitora. Sve te prepreke utiču loše na pristupačnost i manjak spoznaje turističkih atrakcija i samim tim limitiraju promociju. Uprkos nezavidnim okolnostima, međunarodni turizam je prihvaćen od strane vlasti Dubaija kao ključni element u programu ekonomske diferencijacije. Investirali su mnogo u skupe objekte, takođe u marketing, i kao rezultat svega je veliki razvoj u oblasti turizma. Postoje velika očekivanja za budućnost, što se odražava na uspostavljanje visokih ciljeva. Postoje razne vrste ograničenja koja mogu da usporavaju napredak, što bi na kraju dovelo do revizije strategije.

Iskustvo Dubaija nam služi za ilustrovanje faktora koji su ključni za razvoj destinacije, kao i da nam naglasi najveće prepreke i pristupe da se prevaziđu iste.

Određene zemlje Bliskog Istoka se susreću sa neverovatnim turističkim razvojem. Dubai je demonstrirao mogućnost da prevaziđe bilo koju od prepreka, postavši jedna od popularnijih destinacija sa visokom stopom rasta. Dubai je interesantan, ne samo kao centar Bliskog Istoka već je počeo da kreira nove mogućnosti ostvarivajući svoj potencijal. Ispitivanjima Dubai je došao do odlučujućih saznanja koja utiču direktno na razvojni proces destinacije i barijera koja vrše opstrukciju ovog procesa.⁸¹

Razvoj turističke destinacije je centralna tema turističke literature i istraživača koji za cilj imaju povezivanje različitih perspektiva i disciplina. Vremenska i prostorna evolucija destinacije, vladina politika razvoja, marketing problemi i biznis strategije su jedne od mnogih tema koje se studiraju. Ove analize sugerišu kako da se lakše razvijaju kao turističke destinacije ako određeni faktori postoje i gde njihova nepostojanost može dovesti do slabijeg razvoja. Ključni faktori za razvoj neke turističke destinacije su pristupačnost atrakcijama, ljubaznost, promocija i marketing sa podržavajućom vladom kao i stabilnim okruženjem.

⁸⁰ <http://www.khaleejtimes.com/article/20140123/ARTICLE/301239877/1002>, 2015

⁸¹ Henderson JC, „Managing tourism and Islam in Peninsular Malaysia. Tourism Management 447- 456, 2003

Značaj svake dimenzije je stvar za debatu i delom zavisi od turističkog tržišta i karakteristika određene destinacije. Verovanje da politički spokoj i kulturne znamenitosti čine prvi i najvažniji zahtev turizma. To ima svoje utemeljenje među mnogima.

Skorašnji svetski događaji i njihove kosekvence demonstriraju njegovu validnost. Manjak pravog turističkog resursa, neadekvatne infrastrukture, obstrukcionista vlada i slabe ili neefikasne promocije, su i dalje najveće prepreke za jednu destinaciju, pogotovo ako deluju zajedno.

Koncepti se stalno menjaju sa novim stilovima koji su manje geografski zavisni. Izabrani su ključni atributi : stabilnost, politika vlade, znamenitosti i pristupačnost, što se odražava na turizam Dubaija.

Stabilnost u ekonomskom, društvenom i političkom domenu je prebitna za turizam pošto ozbiljan poremećaj odvraća turiste, investitore, turističke agencije i tur operatere. Dubai kao regionalni centar promoviše se kao komercijalna i finansijska veza zemalja zaliva, energično praveći zonu slobodne trgovine i industrijske parkove⁸².

Uloga države je ključna u iniciranju održivog razvoja pogotovo u slučaju kada je privatni sektor slab. Zahvaljujući širokoj federalnoj podršci Dubai je počeo osetno da investira u turizam, što je uskoro postalo jedan od bitnijih temelja ekonomije.

Razvoj turizma nadgledavan je od strane Princa Dubaija, koji je takođe uključen u ministarstvo za turizam i trgovinski marketing (DTCM). Osnovano 1989.godine odgovorno je za planiranje, razvoj i marketing u turizmu. Spoljni konsultanti i međunarodni savetnici su zaposleni za pripremanje i vođenje strategija, i njena vizija je da Dubai postane vodeća turistička destinacija i trgovinsko čvoriste sveta. Misija je obuhvaćena održivim turističkim i ekonomskim rastom, industrijskim partnerstvom, jedinstvenim iskustvom za posetioce i inovacijama u reklamiranju. Namera da ugosti 15 miliona međunarodnih gostiju do 2015. i 40 miliona do 2020. vizija je ekonomskog master plana za 2020.⁸³

Istorija turizma je tesno povezana sa napretkom u transportu i da bi destinacija bila međunarodni lider morala je da olakša vazdušni prilaz. tj dostupnost. Dubai je postao ne samo jedna od najvažnijih vazdušnih luka, već i ozbiljna kruz destinacija. Većina hotelskih lanaca je zastupljena, broj soba je više nego dupliran u prethodnoj deceniji.

Dubai raspolaže sa 64 km pesčane obale, kompleksima koji imaju mogućnosti za jedrenje, surfovanje, ribolov ili ronjenje. Gosti mogu ići na safari ekskurzije, u oaze i beduinska sela. Tu je još i eko turizam sa prirodnim rezervatima sa svojom jedinstvenom florom i faunom.

Ekspanzionistički turistički programi mogu predvideti manje željene posledice a više turista će izvršiti pritisak na urbane, obalske i pešćane regije. Manjak zemlje postaje ograničavajući zbog prekomernog širenja gradova što dovodi do ugrožavanja delikatne ekologije. Gužve su povećane sve većim brojem vozila što rezultira zakrčenošću i zagađenjem. Blizina aerodroma centru grada je izvor buke ljudima koji žive u neposrednoj blizini. Motori aviona izbacuju emisije ugljen dioksida što dovodi do zagađivanja i smanjenja kvaliteta vazduha. Takva ekološka degradacija je povezana sa tempom urbanizacije.

Ekoturizam može ozbiljno da utiče na životinjski svet i vegetaciju, posebno na rezervate ptica i na prirodne rezervate sa bogatim ekosistemom. Džumeira obala predstavlja polovinu obalskog dobra i intezivno se koristi, kako od strane domaćeg stanovništva tako i od turista.

⁸² Ministry of Planning Dubai Gross Domestic Product at Factor Cost by Economic Sectors, 2015

⁸³ http://www.thredbo-conference-series.org/downloads/thredbo10_papers/thredbo10-themeB-Kaiser.pdf

Rastom populacije i turizma vrši se konstatni pritisak na priobalje, što je podstaklo na linearni razvoj duž obale ali i dovelo do erozije i zagađenja. Iskorišćavanje dugih peščanih plaža i mora dovelo je do dramatičnih promena. Zakonodavstvo nastoji da sačuva zaštićene zone, ali njegova efektivnost treba da bude testirana.

Dubai je možda došao do kritične faze svog razvoja kao destinacija, koja treba da održava visok razvoj, poveća dužinu boravka turista, popuni skupe hotele i objekte za razonodu, u isto vreme stremeći da uspostavi turističku industriju tako da i ekonomski i ekološki bude održiva.

Mogućnosti vlada će se zasnivati u obezbeđivanju ekonomskog, socijalnog i kulturnog blagostanja. Urbani regioni su takođe poznati po preteranim korišćenjima prirodnih resursa i ogromnim gomilanjem đubreta. Izazov civilnih autoriteta je da pruže adekvatne životne uslove, vodu, sanitarije, javni prevoz i adekvatno odstranjivanje đubreta koje su poznate u svim urbanim razvojnim polisama i programima. Za grad kao što je Dubai urbani razvoj je glavna briga za zakonodavnike, službenike i ekološke advokate.

Upoređujući se sa početkom 70-tih godina Dubai se višestruko izgradio, postavši jedna od najmodernijih metropola sveta. Dubai se odlikuje takvim karakteristikama da spada u gradove sa najbržim koeficijentom razvoja. Po razmatranju mnogih eksperata smatra se već kao jedan od najboljih velegrada sveta. Brzo rastući gradovi, kao što je Dubai, treba da planiraju održivi razvoj da bi umanjili negativan uticaj na okruženje i oskudaciju prirodnih resursa. Postoji velika razlika u uspostavljanju direktne veze između faktora okruženja i razvoja u urbanom rastu.

Promovišući život održivim razvojem, čistom proizvodnjom, energetikom koja se ubrzano obnavlja, smanjenjem zagađenja, kanalizacijom, reciklažom, ekološkim urbanim dizajnom, zdravstvenom, kulturološkom i socijalnom odgovornošću stanovnika. Samo ovakvi gradovi mogu da budu magneti za dugoročni održivi razvoj u okruženju.

Dubai se maksimalno zalaže da povрати ravnotežu i osigura da se prirodni resursi koriste umereno i podjednako, da bi istovremeno zadržali mesto i za prirodu.

U.A.E. ima najveću svetski ekološki izazov - Arapsku pustinju, koja na kraju krajeva, nije održivo mesto za izgradnju većih gradova, a svakako ne kao Dubai i Abu Dhabi. Visoke temperature i nedostatak vode dugo su onemogućavale razvoj sušnim predelima.

Međutim, sa pojavom klima-uređaja, postrojenja za desalinizaciju, i modernog transporta, gradovi kao što su Dubai i Abu Dhabi i dalje rastu u visoko urbanizovane centre. U mestima poput ovih, gde letnje temperature često idu do 100F ° (37,8 ° C) , ogromne količine energije moraju se koristiti da bi se stanovništvo rashladilo.⁸⁴

Glavni projekti ovde, bez obzira da li su to hoteli, shopping centri, golf tereni, neboderi, putevi, veštačka ostrva, kompleksi za zabavu, ili drugi infrastrukturni projekti počinju da obraćaju pažnju o njihovim uticaju na životnu sredinu. Prekomerna upotreba vode i struje dodatno napreže okolinu. Dubai je poznat po svojim turističkim kompleksima, golf terenima, i parkovima, ali održavajući ih zelenim potrebne su velike količine vode. UAE, u stvari, ima najveću potrošnju vode po glavi stanovnika na svetu.

Dubai odjeljenje za turizam i Marketing u trgovini pokrenuo je program "Nagrada Zeleni turizam" koji od nedavno podstiče inovacije u eko-turizmu⁸⁵ . Ova inicijativa uključuje napore da se smanji emisija ugljen dioksida od strane turističkog sektora i podržava aktivnosti koje podstiču upotrebu prirodnih dobara UAE-a.

⁸⁴ <https://prezi.com/k76hemkjoom5/how-sustainable-is-economic-growth-in-dubai/>

⁸⁵ www.green.dubaitourism.ae, 2015

Eco-friendly aktivnosti na otvorenom uključuju tradicionalni pustinski safari, planinarenje i kampovanje u Hajar planinama, ronjenje i snorkeling izlete na istočnoj obali UAE-a kao i posmatranje ptica. Sa preko 400 vrsta u UAE, postoje brojne mogućnosti za posmatranje ptica u mestima kao što su Mushrif Park, Emirates Golf Club, Jebel Ali i Hatta.⁸⁶

Takođe možete uživati u eco-friendly pustinjima, uranjanjem u Al Maha Desert Resort, smešten na padini ogromne dine, nalazi se unutar rezervata od 233 kvadratnih km. Za avanturiste tu je ekspedicija sa kojom možemo planinariti na Hajar planine, sa baznim kampovima postavljenim u napuštenom selu Shihhi.⁸⁷

Najbolje ronjenje i snorkeling lokacije se nalaze u emiratu Fujairah, kao i na "Snoopy Island" na Omanskom zalivu, gde ima dosta tropskih riba i koralnih grebena.

Održivi projekti Dubaija koji fasciniraju svet

1.1. Projekat smart city

Smart City Dubai, grad u razvoju, postavio je cilj da ima više zelenih površina, koristeći globalno prihvaćenu, za okolinu prijateljsku praksu, koja će pospešiti njegov razvoj uz što manju potrošnju energije i resursa. Kompanija će dizajnirati, konstruisati i upravljati razvojem prema upustvima LEED - a (Leadership in Energy and Environmental Design) - prvi svetski program koji ima sertifikat za održivi razvoj gradjevina.⁸⁸

1.2. Projekat Palm Islands

Palm Islands obuhvataju tri arhipelaga od kojih je svaki u obliku palminog drveta. Tri pomenute grupe ostrva su locirane u blizini Džumeire i to je najmanja grupa, zatim u blizini Džebel Alija druga, srednja grupa ostrva, dok je treća, ujedno i najveća grupa u Deiri.

Svaka grupa ovih ostrva sadrži osnovu u obliku palminog stabla, 17 delova u obliku grana kao i zaštitni prsten koji ih okružuje.

Interesatno je to i da Palma Jumeirah, veštačko ostrvo sa 4000 vila i apartmana uz more, smelo prodi u Persijski zaliv. Nazvano i " osmim svetskim čudom ", to naselje sa 70-kilometarskom obalom, čini obalu Dubaija duplo dužom, ali ujedno i narušava priobalni ekosistem. Takođe, zanimljivo je i to da su za samo 72 sata prodate sve kuće na ovom ostrvu.⁸⁹

I pre istraživačkih studija o životnoj sredini, graditelji su diskutovali o tome kako da naprave veštačko ostrvo, a potom su konstatovali da koralni grebeni na kojima bi bilo izgrađeno ostrvo i nisu od neke važnosti da bi bili sačuvani. Takođe, Palm Island je zaslužan i za smrt nekoliko desetina hiljada riba i za poremećaj ekosistema u toj oblasti.

⁸⁶ <http://www.visitdubai.com/en/pois/palm-jumeirah>, 2015

⁸⁷ www.arabiahorizons.com/Hajar-Mountains-Safari/, 2015

⁸⁸ <http://leed.usgbc.org/leed.html>

⁸⁹ <http://www.ghd.com/global/projects/the-palm-islands/>

1.3. Dubai World

Dubai World čini grupaciju od 300 privatnih ostrva koji će sačinjavati kartu sveta. Ostrva će se prostirati na prostoru od 60 miliona kvadratnih metara, sa 10 mil kvadratnih metara peščanih plaža, utvrđen Strategijskim planom za razvoj Dubaija 2015.⁹⁰

Strategijski plan za razvoj Dubaija ima važnu ulogu u što boljoj iskorišćenosti resursa, kako bi se stvorile jake osnove kvalitativnih i kvantitativnih dostignuća, formirajući takvo okruženje za održivi razvoj u 21. veku.

Dubai sa svojim projektom Dubai World, sertifikovanog za "Green Building", pozicionirao se na mapi kao grad sa umerenom potrošnjom energije i sa visokim stepenom zaštite okoline zahvaljujući inicijativama i strategijama za održivi razvoj.

1.4. Dubai pearl

Dubai perla mešovite namene, grad u gradu, planiran kao prostor blizu novog Dubai poslovnog centara, a prema graditeljima, program se može pohvaliti energetsom efikasnošću, "pametna tehnologija" i šetačkom zonom koje će omogućiti život u zajednici.

Projekat od 20 miliona kvadratnih metara je u potpunosti integrisan u održivi razvoj. Šest luksuznih hotela, uključujući i MGM i Bellagio, koji će uključiti rezidencije i kancelarije. Prema Dubai Pearl kancelarije za štampu, na 16 hektara biće uključeno 1 milion kvadratnih metara otvorenog prostora i uređenim podrčjima, sa 15.500 parking mesta, 1.500 stambenih jedinica, 1400 kancelarija i maloprodajnu zonu koja će na kraju opsluživati populaciju od 30.000 ljudi.⁹¹

Pa kako će ovo biti održivi razvoj? Izvođači radova Dubai Pearl-a su dizajnirali master plan kako bi osigurali energetska efikasnost, a tako postali kompleks sa LEED Gold sertifikatom. Objekat sa reciklažom papira, stakla i otpadne hrane će biti deo kompleksa kao garancija za efikasnu diverziju otpada. Pametna rasveta i očuvanje vode će takođe smanjiti uticaj Dubai Pearl-a na lokalnu sredinu.

Sve ovo na prvi pogled zvuči odlično, ali detalji su prilično tanki. Dubai i dalje ima prezasićenost poslovnog i stambenog prostora. Kao i veći deo zaliva, Dubai i ostatak Ujedinjenih Arapskih Emirata i dalje se oslanjaju na desalinizaciju, prilično jasno da će velike količine vode biti potrebne da zadrži Dubai Pearl uspešnim projektom. Iako je Dubai metro impresivan železnički sistem, ne postoje stajališta u blizini kompleksa.

⁹⁰ <http://www.ghd.com/>, 201524 dubaiworld.ae, 2015

⁹¹ <http://www.constructionweekonline.com/article-31408-work-on-dubai-pearl-to-restart-in-december--ceo/>

1.5. The Change Initiative Building (TCI)

Change Inicijativa Building (TCI) u Dubaiju, UAE, je nagrađen sa 107 od ukupno 110 LEED bodova od strane američkog Saveta za zelenu gradnju, što ga čini najviše tehnički održivom gradnjom na svetu. Sa 4.000 kvadratnih metara maloprodaje, koji pruža održiva rešenja za klijente, dobila je svetski najveći LEED Platinum rejting od 107 bodova, koji je do sada držao Pixel sa 105 poena.⁹²

TCI daje ekološka rešenja, ima 26 eco-friendly strategije, uključujući solarne panele, reflektivne boje, izolaciju tri puta veću od one koja se koristi u normalnim zgradama, ponovnu upotrebu vode i recikliranje materijala. Solarni paneli omogućavaju 40% potreba zgrade za energijom.

U svetlu rekordnog uspeha, TCI planira da otvori još 25 prodavnica širom sveta. Osnivač kompanije i CEO Gundeep Singh rekao je u izjavi: "Većina ljudi veruju da Dubai ne može biti održivo ili je manje održivo. Ali smo dokazali da ako Dubai može da gradi najviše, najveće, onda može i da gradi i najodrživije objekte."⁹³

1.6. Dewa

Dewa je dizajnirana da značajno smanji potrošnju energije i sama stvara 600kW električne energije pomoću solarne energije. Projekat zgrade DEWA, koji se nalazi na Shaikh Zayed Road u Al Quoz, je masivni poduhvat i od ukupne površine od oko 340.000 kvadratnih metara. Vlada Dubaja tvrdi da će to biti prvi njihov objekat koji će se graditi po najvišim standardima zelene gradnje.

Saeed Al Mohammed Tayer, izvršni direktor Dewa projekta je rekao da se ceo proces izgradnje radi u skladu sa najvišim standardima zelene gradnje u Emiratima.

"Ovaj korak je deo Dewa posvećenosti u očuvanju održivosti i prirodnih resursa, i to je takođe deo strateškog plana Dubaja", rekao je Al Tayer u saopštenju. On je dodao da će zgrada biti obuhvaćena sa HVAC jedinicama (grejanje, ventilacija i klimatizacija) na način koji omogućuje uštedu električne energije uz automatizovanu kontrolu.

"Zgrada takođe prati standarde uštede električne energije i vode, a ima sposobnost da stvara 600kW električne energije pomoću solarne energije. Objekat je takođe opremljen izolacijom visoke efikasnosti i pametnim sistemom. Takođe koristi LEED tehnologiju za rasvetu što omogućava uštedu od 50% energije koja se koristi u cilju zaštite životne sredine, kao deo naše posvećenosti i odgovornosti prema društvu ", rekao je Al Tayer.⁹⁴

⁹² <http://inhabitat.com/leed-platinum-change-initiative-building-in-dubai-declared-the-worlds-most-sustainable-commercial-building/>, 2013

⁹³ <http://www.gizmag.com/change-initiative>, 2015

⁹⁴ <http://www.arabianbusiness.com/dubai-s-dewa>, 2015

Navođenje na korišćenje sistema javnog transporta, pošto se zgrada nalazi u blizini stanice metroa kod prve Zalivske banke i može se pohvaliti dobrom povezanošću. Zgrada nudi bicikl parking mesta dovoljno za polovinu korisnika zgrade i 5% svojih parking mesta su određena za ekološki-friendly vozila.

1.7. Dubai's Xeritown

Upitani da stvore održivi grad u pustinji, X-Arhitekta uzele su najbolje od tradicionalnog arapskog dizajna i korišćenjem najnovijih tehnoloških dostignuća stvorili su pravo po meri rešenje.

Održivi grad u pustinji zvuči kao kontradiktornost sam po sebi, ali sa rastućim naglaskom na zaštiti okoline, to je vizija koja se sve više traži od projekatanta. Arhitektonska firma X-arhitekta iz Dubaija je prihvatila izazov sa zadovoljstvom u stvaranju Xeritown, predlog za održivi razvoj mešovite namene nalaziće se u Dubaiju.

Planiran kao deo Dubailand, ogromni razvoj unutrašnjosti Dubaija graniči se sa putem Emirati, Xeritown obuhvata 60 hektara prostor kome se održivost definiše kao karakteristika, kao što ime samo govori (reč Xeri je preuzeta iz termina xeriscaping koja se odnosi na svesno uređenje vode).

Kratak osvrt projektanta Injaza, člana Dubai Properties, koji se zalagao za održivi grad, ali pre toga bilo je nekih specifičnosti, Farid Esmaeil, glavni arhitekta u firmi X-Arhitekti, podseća.

"Klijent je rekao želimo eksperiment", kaže on. "Mi smo sarađivali sa njima, završili istraživanja, održali radionice i radili sa drugim konsultantima specijalizovanim za održivost."⁹⁵

Proces je ukazao na neke zanimljive detalje, struktura sa uskim ulicama i malim trgovima tipične za arapske gradove. Pored povećanog prirodnog zaklona, dizajn firma je stvorila veštačko zatamnjenje kroz korišćenje solarnog stabla. Stablo se sastoji od solarnih panela u različitim oblicima i na različitim nivoima pozicionirano da bi pružio hlad na nivou ulice.

Vetar je iskorišćen kao oblik energije. Dizajn je planiran, tako da se hladan vetar sa mora usmerava ka javnim površinama, dok je topli pustinjski vetar preusmeren iznad kompleksa.

Treća zamisao održivog pristupa X-arhitekata je bila usmerena ka socijalnoj održivosti. Sve je na kratkoj razdaljini od 200 metara omogućujući ljudima da hodaju udobno i u smeru podsticanja socijalne interakcije.

"Pravljenje otvorenog prostora od suštinske važnosti je za uspešan održiv projekat, kaže Esmaeil. "Važna stvar, posebno u ovom delu sveta je kako se aktivirati na otvorenom ", kaže on.

"Kako to postaje javni prostor, koji je osetljiv na klimu i kulturu naroda, tako masterplan ohrabruje ljude da hodaju pre nego da koriste automobile kao sredstva za prevoz. To je bio izazov koji smo imali u Xeritown. "

⁹⁵ <http://www.constructionweekonline.com/article-9624-awards-our-highlight-of-2010-say-x-architects/>, 2015

Prostorni plan koji je tim X-arhitekata osmislio zajedno sa nemačkom kompanijom za prostorno planiranje Johannes Grothaus & Partners, je još jedan važan korak ka održivom pristupu koje je firma zastupa.

Centralna komponenta plana je upotreba autohtonih biljaka kao sredstvo za smanjenje potreba za vodom. Taj potez bi trebao doneti značajnu uštedu, kaže Ahmed Al Ali, izvršni predsednik X-arhitekata.

"Najvažniju stvar Dubai je već shvatio da će upotreba vode za okolinu biti noćna mora u budućnosti. TECOM, na primer, troši US \$ 1.360.000 godišnje na zalivanju okoline ", kaže on. "Mi smo za rezanje novca u održavanju, jer mi koristimo autohtono bilje a to objašnjavam tako jer već koristimo postojeću prirodu."

1.8. Masdar city projekat

Prvi svetski nula-ugljendioksid grad se pravi ne tako daleko od samog Dubaja. Dizajniran je ne samo da bude oslobođen od automobila i nebodera, već da ga pokreće sunce.

Naftom bogati Ujedinjeni Arapski Emirati su poslednje mesto na kojem biste očekivali da naučite nešto o čistoj životnoj sredini sa niskim procentom ugljen dioksida, ali zahvaljujući primeru razvoja eko-grada Masdar, svet bi mogao mnogo naučiti i primentiti iskustva ovog projekta .

Na prvi pogled, sušni pejzaž Abu Dabija liči na najluđe mesto za izgradnju bilo kakvog grada, a kamoli samo održivog. Negostoljubivi teren sugerše da je jedini način da se preživi ovde uz maksimalnu tehnološku podršku, jer su uslovi za život slični onima na Mesecu.

Masdar projekat sačinjava inženjering 21. veka sa tradicionalnom pustinjaškom arhitekturom koja pruža udobnost sa nultom tolerancijom na ugljen dioksid. Masdar će biti dom za oko 50.000 ljudi, najmanje 1.000 poslovnica i fakultetom.⁹⁶

Dizajniran je od strane britanskih arhitekata Foster i Partneri, s tim da je investitor celog projeketa vladar Abu Dabija, šejk Kalifa bin Zajed Al Nahyan, koji napravio finansijsku konstrukciju za ceo projekat. Ceo poduhvat će koštati između £ 10 milijardi (\$ 15 milijardi) i £ 20 milijardi (\$ 30 milijardi).

1.8.1. Obnovljivi izvori energije

Arhitekta ovog projekta pretvaraju njihovu najveću pretnju, pustinjaško sunce, u njihovu najveću prednost. Izgradili su najveće solarne panele na Bliskom istoku za napajanje grada i da bi nadoknadili neizbežno sagorevanje dizela i pečenje cementa koje je potrebno u

⁹⁶ <http://www.masdar.ae/en/energy/uae-projects>

građevinarstvu. Oni takođe eksperimentišu. Jedan projekat uključuje kružno polje ogledala na terenu, koje je povezano sa tornjem u sredini.

Reflektujući svetlo koje pada kao intenzivni zrak od oko jednog metra širine dovodi do proizvodnje toplote a samim tim to pokreće generator. Međunarodni tim inženjera ponosan je na svoj rad.

Ovo je više nego gradjevinarstvo za njih, to je laboratorija gde se greške ne uzimaju za zlo, a glavni arhitekta Masdara Gerard Evenden voli koncentraciju stručnosti: "Ono što je Abu Dhabi počeo da generiše je Silikonska dolina u oblasti obnovljivih izvora energije".

Emirati su videli jednu od najspektakularnijih svetskih BOOM zgrada koja ja plaćena naftom i koja je postala podnošljiva sa ugradnjom klima uređaja, koji takođe zavise od nafte koja namiruje njihove ogromne apetite za energijom.

Ali Masdar će morati da ima prihvatljivu temperaturu i nizak procenat ugljen dioksida. Za razliku od prostranosti Dubaija ili Abu Dhabija, Masdar je kompaktan poput drevnih arapskih gradova. Ulice su uske tako da zgrade prave hlad jedna drugoj, a zidovi i krovovi zgrada će učiniti sve da se oslobode viška toplote. Spoljna fasada je obložena terakota mrežom, tako da sunce ne može da prodire dok povetarac može da ulazi.

Jedna ideja se testira, koriste se tanke folije, gas ili vakuum pokrivač koji zadržava toplotu napolje. Da bi se podsticao povetarac, prave se vetar kule kako bi se što manje energije trošilo.

Masdar će i dalje koristiti struju za gedžete, neke vrste klima uređaja i što je najvažnije za desalinizaciju morske vode ali, kada dođe do energije, grad ima jednostavan slogan: " Koristite samo energiju kada ste iscrpeli dizajn".⁹⁷

Konvencionalna vozila moraju se proveravati na ulazima u grad, a onda možete birati između starijih i novijih načina prevoza. Što se tiče ulica, sve su sa trotaoarima a planeri su dali sve od sebe da zadrži grad kompaktnim i prijateljski nastrojenim prema pešacima.

Ukoliko vas umor obuzme, može te koristiti i Personal Rapid Transit ili podcars. Ova vozila bez vozača su vođena magnetskim senzorima, pokrenuta od solarne električne energije, a pri tom da se ona automatski zaustavljaju ako se pojavi prepreka. Programirana su da idu gde im zatražite.

Kaled Awad, direktor projekta Masdar tvrdi: "kvalitet vazduha će biti bolji nego u bilo kojoj drugoj ulici u zalivu i na svetu, a to će nam doneti sigurnost, zdravlje i sreću."

Budući uspeh projekta će biti jasno uočen. Na vrhu tornja vetra će biti svetionik koji će nam izdavati stvarnu potrošnju energije u gradu: crvena će označavati preveliku potrošnju, a plava boja potrošnju na granicama normale.

To će biti 45 m visok toranj i biće vidljiv kilometrima naokolo, kada se završi Masdar u periodu od 5 do 10 godina, znaćemo da li je u crvenoj potrošnji.

Masdar City je planirani grad projekat u Abu Dhabiju, u Ujedinjenim Arapskim Emiratima. Gradi se od strane Masdara, deo Mubadala Development Company, a većinski investitor je Vlada Abu Dabija. Dizajniran od strane britanske arhitektonske firme Foster i partneri, grad se oslanja na solarnu energiju i druge izvore obnovljivie energije. Masdar City se gradi 17 kilometara istočno-jugoistočno od grada Abu Dhabi, pored Međunarodnog aerodroma Abu Dhabi.⁹⁸

Masdar grad će biti domaćin sedištu Međunarodne agencije za obnovljivu energiju (IRENA). Grad je dizajniran da bude čvorište za kompanije sa čisitom tehnologijom. Njegov prvi

⁹⁷ http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8586046.stm, 2015

⁹⁸ Masdarcity.ae 20 March 2012.

stanar je Masdar Institut za nauku i tehnologiju⁹⁹

Pokrenut 2006. godine, projekat je procenjen da će koštati 18-22 milijarde \$, te da će trebati oko osam godina da se izgradi, prva faza je završena 2009. Izgradnja Masdar City je počela 2008 godine i prvih šest objekata u gradu su završeni 2010 god.

Međutim, zbog uticaja globalne finansijske krize, Faza 1 od početnih 1.000.000 kvadratnih metara, biće završena 2015 godine. Konačni završetak je predviđen da se dogodi između 2020. i 2025. godine.

Procenjuje se da je trošak grada takođe opao za 10 do 15%. Projektom se predviđa da grad pokrije 6 kvadratnih kilometara i to će biti dom za 45.000 do 50.000 ljudi i 1.500 poslovnica, prvenstveno poslovnih i proizvodnih objekata specijalizovanih za ekološki prihvatljive proizvode. S druge strane, više od 60.000 radnika se očekuje da putuju u grad svakodnevno.¹⁰⁰

Masdar City će biti poslednji od malog broja visoko planiranih, specijalizovanih, istraživačkih i tehnološki intenzivnih opština koja sadrži životnu sredinu, slično KAUST-u u Saudijskoj Arabiji ili Tsukuba Science City u Japanu.

Partneri u projektu su Konsenzus Business Group, Credit Suisse i Siemens Venture Capital. Izgradnjom prve faze projekta upravlja CH2M Hill. Izgradnju infrastrukture za grad će upravljati Al Jaber Grupa a za dizajn centralne Masdar upravne zgradu je nagrađen Adrian Smith + Gordon Gill arhitekta.¹⁰¹

Masdar je projekat održivog razvoja, mešovite namene, dizajniran da bude vrlo prijateljski za pešake i bicikliste. Masdar City ima terakota zidove ukrašene sa arabeskama. Iz daljine grad izgleda kao kocka.

Temperatura na ulicama je uglavnom 15 do 20 ° C hladnija je od okolnih pustinja. Razlika u temperaturi je zbog jedinstvene konstrukcije. Toranj vetra po uzoru na tradicionalni arapski suk dizajniran da usisava vazduh odozgo i ispušta povetarac po Masdar ulicama. Zgrade su grupisane u neposrednoj blizini zajedno kako bi stvorile ulice i šetališta zaštićena od sunca.

Masdar City je dizajniran od strane Foster i partnera. Foster je dizajnerski tim koji je započeo svoj rad na turneji drevnih gradova kao što su Kairo i Muskat da bi se utvrdilo kako oni održavaju normalnu temperaturu. Foster je utvrdio da se ovi gradovi nose sa pustinjskim temperaturama tako što su sagradili uske ulice, obično ne duže od 70 metara. Zgrade na kraju ovih ulica stvaraju dovoljnu turbulenciju vetra koja gura vazduh prema gore, stvarajući efekat ispiranja koji hladi ulice.

Klasični automobili imaju zabranjen pristup gradu, kretanje će se odvijati uz pomoć javnog masovnog tranzita i ličnog brzog tranzitnog sistema, sa postojećim ulicama i železnicama biće povezan sa drugim lokacijama izvan grada.

Nedostatak motornih vozila u kombinaciji sa Masdar ogradnim zidom, osmišljen je tako da zadržavaju vruće pustinjske vetrove, a da se pri tom gradom šire hladni povetarci uskim ulicama. U oktobru 2010. godine je objavljeno da se PRT neće proširiti izvan pilot program zbog troškova stvaranja podzemnih hodnika koji bi bili odvojeni od pešačke zone. Test flote od 10 Mitsubishi i-MiEV električnih automobila bila je raspoređena 2011. godine u sklopu pilot jednogodišnjeg testiranja transporta kao dopuna PRT i FRT električnih pogon vozila.¹⁰²

⁹⁹ <http://www.irena.org/home/index.aspx?PriMenuID=12&mnu=Pri>

¹⁰⁰ <http://www.webcitation.org/69UWkmUIL>, 2010

¹⁰¹ <http://www.masdar.ae/en/Menu/index.aspx?MenuID=42&CatID=12&mnu=Cat>, 2015

¹⁰² <http://www.masdarcity.ae/en/62/sustainability-and-the-city/transportation/>, 2015

Prema revidiranom dizajnu, javni prevoz u gradu će se oslanjati na razne metode ne samo PRT. Masdar će koristiti kombinaciju električnih vozila i drugih vozila sa čistom energijom za javni transport unutar grada.

Većini privatnih vozila će biti ograničeno kretanje, pri čemu će parkirališta biti duž gradske periferije. Abu Dhabi sa postojećim lakim železnicama i metro linijama će spojiti Masdar centar grada sa većim gradskim područjem.

Od 2014. godine, Masdar City ima dovoljno poslovnog prostora da bi mogao značajno da privuče veliki broj stanovnika. Masdar City očekuje da će broj stanovnika rasti od 1.000 do 4.000 u 2015. godini Masdar predviđa da će gradska populacija dostići 10.000 za tri do pet godina.¹⁰³

1.8.2. Masdar Institut

Masdar Institut za nauku i tehnologiju fokusiran je na alternativnu energiju, održivost okoline i čiste tehnologije. Njegov kampus se nalazi u Masdar City. Masdar institut je prvi stanar Masdar grada.¹⁰⁴

Dizajn kampusa naglašava fleksibilnost, korištenje tradicionalnih arhitektonskih elemenata i modernih materijala, koji pruža optimiziranu kombinaciju prirodne rasvete i takvim hlađenjem koje dovodi do smanjenja potrošnje energije.

Do 2013. godine, 336 studenata bilo je upisano na institut. Ovi studenti su odabrani od više od 2.000 kandidata, 42% upisanih studenata su iz Ujedinjenih Arapskih Emirata i 35% su žene. Masdar institut planira da konačno upiše oko 800 studenata. Upisani studenti, bez obzira iz kojih zemalja dolaze dobiće stipendije, biće im plaćeni putni troškovi, laptopovi, udžbenici i smeštaj kako bi im se olakšalo studiranje. Masdar studenti i fakultet su uključeni u više od 300 zajedničkih projekata u akademskim krugovima, privatnim preduzećima i vladinim agencijama. Njihovo istraživanje teži da se fokusira na obnovljive izvore energije, pametne mreže i pametne zgrade, energetske politiku i planiranje, korišćenje voda, inženjering okoline i elektronike.¹⁰⁵

Masdar Institut je bio iza inženjering planova Masdar grada i nalazi se u središtu istraživanja i razvojnih aktivnosti. Zgrada Instituta, razvijena u saradnji s Massachusetts Institutom za tehnologiju, koristi 51% manje električne energije i 54% manje pitke vode od tradicionalnih zgrada u UAE, s tim da je opremljena sistemom za merenje potrošnje energije.

Masdar grad postao je sedište Međunarodne agencije za obnovljivu energiju, poznatija kao IRENA. Odabran je kao njeno sedište posle žestoke kampanje UAE. Ponuda UAE je bila najizdašnija, date su joj na raspolaganje besplatne prostorije u Masdar gradu, i ne samo to već i 20 IRENA stipendija Masdar Instituta za nauku i tehnologiju, kao i 350 miliona \$ kredita za projekte obnovljivih izvora energije u zemljama u razvoju.

¹⁰³ <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=90042092>, 2015

¹⁰⁴ <http://web.archive.org/web/20121004054216/http://www.ameinfo.com/135070.html>, 2014

¹⁰⁵ <http://www.thenational.ae/uae/masdar-city-role-model-for-a-sustainable-future>, 2015

1.8.3. Siemens u Masdar gradu

Regionalni centar Simensa izgrađen je u Masdar gradu. Ova zgrada je energetski najefikasnija u celom Abu Dabiju. U 2014. godini, više od 800 zaposlenih će početi da radi tamo. LEED Platinum zgrada koristi održive i energetski efikasne materijale i tehnike gradnje.

Dizajniran je tako da koristi 45% manje energije i 50% manje vode od tipičnih poslovnih zgrada. Sedište Simensa dobilo je nagradu za najbolje uređenu zgradu za 2012. godinu od strane Mpm. Pored te nagrade okitila se i priznanjem za najbolji i najodrživiji poslovni objekat iste godine.

Zgrada od 12.000 m² izgrađena je po ideji "kutija u kutiji". Struktura uključuje unutrašnju fasadu koja je hermetički izolovana od sunca dok je eksterijer pokriven aluminijumom koji dovodi do veće hladovine. Koristi se vetar koji prolazi kroz otvore na samoj zgradi, tako da je hlađenje javnih prostorija bez utroška energije. Ovi otvori takođe omogućavaju dnevnu svetlost u centralnom delu zgrade, tako da je potreba za osvetljenjem manja, a samim tim se redukuje potrošnje energije. Sistemi automatizacije zgrade su svi iz Simensa. Siemens je potpisao početnih deset godina zakupa.¹⁰⁶

1.8.4. Inkubator gradnja

Inkubator gradnja uključuje maloprodajni i poslovni prostor, tu se nalaze mala i srednja preduzeća, kao i regionalne kancelarije multinacionalnih kompanija. Inkubator zgrada je dizajnirana da primi oko pedeset kompanija. Neki od najpoznatijih stanara uključuju General Electric, Mitsubishi, Schneider Electric, i Institut za globalni ekološki rast GGGI.¹⁰⁷

Inkubator gradnja uključuje General Electric ekomaginacijoni centar. U centru se nudi obuka i izložbe o energetske i vodenoj efikasnosti. Nabil Habayeb predsednik i izvršni direktor za Bliski istok, Severnu Afriku i Tursku, rekao je: " Centar za ekomaginaciju u Masdar gradu se trudi da bude aktivan partner u zajedničkim naporima Vlade UAE za promociju kulture održivosti. Centar je napravljen na našoj dugogodišnjoj tradiciji u zemlji, a naša predanost je da podrži viziju Vlade Abu Dabija da integriše održivi rast kao ključni stub svih svojih aktivnosti. Misija Masdar grada je da dopunjuje naše ciljeve o održivosti i idealan je dom za naš prvi centar za ekomaginaciju ".¹⁰⁸

Masdar pokreće površina od 87.777 solarnih panela sa dodatnim na krovovima. Ne postoje prekidači ili slavine za vodu u gradu; Senzori pokreta kontrolišu rasvetu i vodu što

¹⁰⁶ <http://www.archdaily.com/539213/siemens-hq-in-masdar-city-sheppard-robson>

¹⁰⁷ <http://cleantechnica.com/2014/01/18/ge-opens-ecomagination-center-masdar-city/>, 2014

¹⁰⁸ <http://cleantechnica.com/2014/01/18/ge-opens-ecomagination-center-masdar-city/>, 2014

smanjuje potrošnju električne energije i vode za 51% i 55% . Gerard Evenden, glavni arhitekta kaže da je originalni plan za Masdar bio takav da se napajanje celog grada vrši preko solarnih panela na krovovima.

On je rekao:

"Kada smo započeli ovaj projekat, niko nije shvatio da je mnogo efikasnije izgraditi solarno polje na terenu usred pustinje. Možete poslati čoveka da ih iščeta svaki dan, umesto da svaka zgrada zato bude zadužena pojedinačno, a možete biti sigurni da oni rade vrhunski. To je mnogo bolje nego da se postavljaju na svaku zgradu u gradu. "¹⁰⁹

Pomeranje peska je bio problem za solarne panele, pa je zato Masdar radio s drugim kompanijama u pravljenju površina sa porama koje su manje od čestica peska kako bi ih zaustavio da se lepe za panele. Naučnici na institutu Masdar rade i na premazima koji odbijaju pesak i bakterije.

Upravljanje vodama je planirano na ekološki prihvatljiv način. Oko 80% iskorišćene vode će se reciklirati a otpadne voda će se ponovo koristiti koliko god puta je moguće, s ovim sivim vodama navodnjava će se usevi a korišće se i u neke druge svrhe.

Palmino drvo kao materijal će se koristiti u Masdar City kao spoljašnja fasada, za ulazne kapije, zaklone i vrata.

Projekat je podržan od strane svetskog fonda za prirodu i grupe za održivi razvoj Bioregional. Kao odgovor na posvećenost projekta za nultu toleranciju na ugljen dioksid, otpad i druge ekološki prihvatljivije ciljeve, WWF i Bioregional su podržali Masdar grad kao zajednicu One Planet Living.¹¹⁰

Projekat je podržan od strane Greenpeace, koji naglašava da bi veći fokus morao da bude na nadogradnji postojećih gradova kako bi bili održivi, pre nego da izgrađujemo nove sa nulta tolerancijom na ugljen dioksid.¹¹¹

Američka Vlada je podržala projekat, a Američko ministarstvo energetike je potpisalo ugovor o partnerstvu sa Masdar Grupom tako da će obe organizacije zajedno delovati na taj način, da svaka sa svojim stručnim kadrom podržava gradove u njihovoj težnji da dosegnu nultu toleranciju na ugljen dioksid.¹¹²

Alijansa za uštedu energije odlikovala je Masdar grad nagradom za vizionarstvo za 2012 godinu čime je doprineo unapređenju energetske efikasnosti.¹¹³

Neki skeptici su zabrinuti da će grad biti simboličan za Abu Dhabi i da to može postati samo luksuzni projekat za bogate. Nicolai Ouroussoff smatra da je Masdar kristalizacija još jednog globalnog fenomena: rastuća podela sveta na rafiniranu, ekskluzivnu enklavu, naspram ogromnog bezličnog geta gde su pitanja kao održivost totalno irelevantna.

2. Održivi razvoj u Dubaiju i zakonske mere

¹⁰⁹ <http://www.wired.co.uk/magazine/archive/2013/12/features/reality-hits-masdar>, 2013

¹¹⁰ <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=90042092>, 2008

¹¹¹ <http://www.greenpeace.org.au/blog/how-do-we-make-green-megacities/>, 2015

¹¹² <http://www.bioregional.com/oneplanetliving/uae/masdar>, 2014

¹¹³ <http://www.businessgreen.com/bg/news/1802258/us-government-pledges-support-masdar-city-plan>, 2015

U Ujedinjenim Arapskim Emiratima donet je zakon o održivom razvoju koji uključuje nekoliko odvojenih zakona. Neki su doneti na državnom nivou a neki se odnose na svaki emirat pojedinačno.

Vlada Ujedinjenih Arapskih Emirata želi da ova federacija od sedam emirata stekne svest o bitnosti održivog razvoja kako na lokalnom tako i na globalnom nivou. Kako bi uspela u ovome da koristi sredstva javnog informisanja, medije, propagande i odnose sa javnošću.¹¹⁴

Za emirat kao što je Dubai, urbani razvoj je glavna briga. Na globalnoj mapi Dubai ima karakteristike kao mesto sa najbržim razvojem u poslednjih 20 godina. Iz istog razloga Vlada Dubaija planira održivi razvoj kako bi se smanjio negativan uticaj na okruženje i prirodne resurse.

Pored vladine strukture postoji i nevladina organizacija koja se sastoji od ekoloških i individualnih agencija koje se zajedno sa lokalnim i međunarodnim udruženjima bore za zaštitu okruženja i prirode.

Dubai se maksimalno zalaže da povрати ravnotežu i da doprinese da se prirodni resursi koriste umereno i podjednako. Donet je i strateški plan za razvoj Dubaija do 2015. godine, koji je donet od strane vladara Dubaija, u okviru kojeg je obuhvaćena i pomoć u izgradnji projekata.

Burj Tower dobija sertifikat "Green house" od strane LEED-a. Dobijanje sertifikata "Green Building" je samo početak preduzimanja inicijative za održivi razvoj Dubaija koja će ga staviti na globalnu mapu kao zemlje sa efikasnom zaštitom okruženja i sa umerenom potrošnjom energije. Glavni cilj ovog stratejskog plana je da kreira i održi čistije i zdravije okruženje, sa naglaskom na eko-sistemu.

Dubai je, takođe, uveo i još nekoliko značajnih strateških planova, kao što je na primer temeljni razvojni plan od 1985. do 2000. godine, strateški urbani plan Dubaija od 2000. do 2050. godine, strukturni plan za urbanu oblast Dubaija od 2000. do 2020. godine i par drugih planova za korišćenje zemlje. Ovi planovi garantuju najbolje rezultate u razvojnom procesu i poboljšavanju kvaliteta života, kao i u uspostavljanju ravnoteže između broja stanovnika i iskorišćenosti zemljišta. Što se tiče održivog turizma, koji u Dubaju dosta utiče na povećavanje nacionalnog dohotka, vlada Dubaija planira da napravi sveobuhvatan plan razvoja turizma. Plan će definisati sledeće oblasti ekonomsko, socio-kulturno i prirodno okruženje. Vladine organizacije koje utiču na održivi razvoj Dubaija su Federal Agency-FEA, koja predstavlja državno telo koje se sastoji od standarda vezanih za okruženje i kontrolu zagađenja, zatim Ministry of Agriculture and Fisheries, koja se bavi i vodenim i poljoprivrednim problemima, i Department of Tourism and Commerce Marketing, koji se bavi pitanjima prirodnog očuvanja ustanovljavanjem zaštićenih oblasti.

Nevladine organizacije koje utiču na održivi razvoj Dubaija su Arabian Leopard TrustALT, Dubai Nature History Group-DNHG i Environment Friends Society- EFS.

¹¹⁴<http://www.ase.org/resources/2012-ee-visionary-awards-honoring-energy-efficiency-difference-makers-buffalo-tuebingen>, 2015

IV DEO

POSEBNI ASPEKTI TURIZMA DUBAIJA

1. Uspon Dubaija kao svetske vazduhoplovne luke

Dubai Međunarodni aerodrom je sada najprometnija vazдушna luka za međunarodne putnike. Kako je Dubai postao raskrsnica sveta, da li je ovo novo rađanje avionske industrije? Ekspanzija Dubaija menja način na koji smo putovali do sada. Da li ste čest putnik na dalekim destinacijama? Onda su šanse da se zaustavite i promenite let u Dubaiju daleko od slučajne.

Mnogo se pisalo o zapanjujućem rastu Dubaija kao destinacije koju je, bez obzira šta su vaši afiniteti prema turističkim atrakcijama, ili mišljenja o nedostataku istih, postalo nemoguće ignorisati. Podatke koje je objavio međunarodni aerodromski savet da skoro 69 miliona međunarodnih putnika prođe kroz aerodrom u toku od godinu dana ili nešto manje od 6 mil. mesečno.

Pol Grifits, izvršni direktor Dubai Aerodroma, rekao je da će statistika pokazati da Dubai International aerodrom na kraju 2015. prevesti više od 70 mil. putnika, što potvrđuje da je najprometnije međunarodno čvorište. Ako se vratimo u 2008. godinu izvršni direktor British Airways upozorio je da je plan Dubaija da postane čvorište koje povezuje najveće na svetu vazduhoplovno tržište Severne Amerike sa najbrže rastućim azijskim i da će ta veza zaobići Evropu.

Dubai International aerodrom se počeo pojavljivati među 30 svetskih najprometnijih aerodroma već 2007. godine, kada je 34.3 miliona putnika prošlo kroz njega. Dubai se jasno izborio među nekoliko Blisko istočnih aerodroma i avio kompanija za svoje parče tržišta. U 2008. godini aerodrom je otvorio svoj Emirates terminal 3, kao najveći svetski putnički terminal kao i drugi najprometniji terminal na svetu. Otvoren isključivo za Emirates letove, što čini oko 50% putnika u Dubaiju, što je dvostruko povećalo kapacitet aerodroma.

Do 2020. godine, Dubai vlasti očekuju da ugoste 98.5 miliona putnika kao i da će njihova avio-industrija biti projektovana da zaposli 22% samog emirata. Za takav obim ambicija sadašnji glavni aerodrom, Dubai International jednostavno neće biti dovoljno velik.¹¹⁵

Pored Dubai International aerodroma 2010. godine je otvoren kargo Al Maktum Međunarodni aerodrom kao deo ogromnog Dubai World Central, stambeno-poslovnog kompleksa. U oktobru 2013. godine otvoren je i za komercijalne letove. Kada bude završen to će biti najveći svetski aerodrom sa pet pista i kapacitetom od 160 miliona putnika na godišnjem nivou, dizajniran da olakša pritisak na Dubai International kako se rast bude nastavljaao.

¹¹⁵ <http://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/middleeast/dubai/11327645/The-incredible-rise-of-Dubai-as-the-worlds-air-travel-hub.html>

Poređenja radi, najprometniji aerodrom na svetu je zvanično Hartsfild-Džekson Atlanta International u Sjedinjenim Američkim Državama, gde je veliki broj od 94 miliona putnika leti na domaćim letovima.

2. Predlog za upoznavanje grada

Ovu fascinantnu istorijsku turu najbolje bi bilo početi od veličanstvene Džumeira džamije koja se nalazi na Džumeira putu, 50-ak metara od morske obale, gde se turisti mogu diviti ovoj velelepnoj kamenoj građevini. Džamija Džumeira je izrađena od belog kamena, iako moderno jednostavna, poštuje sve zahteve tradicionalne islamske verske arhitekture. Nakon razgledanja enterijera ove velelepne građevine, obilazak se nastavlja Džumeira putem duž koga se mogu videti bogate vile i palate mahom lokalnih stanovnika Dubaija.

U četvrti Bastakija, koja je nekada davno predstavljala deo gradskog jezgra Dubaija, mogu se videti brojne stare i tradicionalne kuće sa takozvanim vetrenim kulama koje su do uvođenja struje bile jedino sredstvo za rashlađivanje prostorija, u vrelin letnjim mesecima. Sve su ovo bile kuće bogatih trgovaca. U blizini ove četvrti, na samo par minuta hoda, nalazi se 150 godina stara tvrđava Al Faidi. Ovo nekadašnje odbrambeno vojno utvrđenje danas predstavlja muzej Dubaija u kome se može sagledati sve što je vezano za istoriju ovoga grada.

Ovo istorijsko putovanje nastavlja se ukrcavanjem na brod i krstarenjem duž Dubai krika gde turisti uz dvočasovni predah i tradicionalni arapski ručak mogu uživati u pogledu na fascinantne primere moderne arhitekture, vrevu sukova i kuće koje su deo starog gradskog jezgra. Nakon pristajanja broda u severnom delu Dubaija, stižemo do četvrti sa mnoštvom sukova. Najpoznatiji su, vekovima stari Zlatni suk i Suk začina i nalaze se ugnježdeni u meandru Dubai krika.

Veliki broj turista koji borave u Dubaiju, mogu, preko lokalnih tur-operatora, kroz organizovane izlete, da dožive pravu pustinju, vide fascinantne uade ili beduinsko selo.

3. Perspektive razvoja turizma u Dubaiju kao i međunarodnog turizma

Iako je turizam u Dubaiju u velikom usponu, ipak grad i emirat se ne zadovoljavaju postignutim, već su u toku veliki projekti i značajna ulaganja u dalji razvoj ove privredne grane.

Trenutno je u toku izvođenje nekoliko ambicioznih projekta čiji se završetak očekuje početkom 2018. godine. Tada će Dubai postati bogatiji za još tri neverovatne futurističke atrakcije.

Palmina ostrva. Projekat se sastoji od tri veštačka ostrva izgrađena u obliku ogromnih palmi. Na svakom od njih planirana je izgradnja 40 hotela, 2.000 stambenih vila, dve marine, kompleks tržnih centara i bioskopa. Ostrva će se nalaziti na 15 km udaljenosti jedno od drugog, na nekoliko kilometara Burj Al Araba.

Drugi interesantan projekat je **Dubai marina**. Ovaj kompleks mahom stambenih objekata u čijem sklopu će se nalaziti i izvanredno dobro opremljena marina. Interesantno je napomenuti da će ovde biti izgrađene prve nekretnine koje će moći postati vlasništvo stranih državljana.

Festivalski grad predstavlja kompleks objekata koji se gradi na obali Dubai krika, na potezu dugačkom 4 km. Sadržaće jednu 55-to spratnu kulu, u kojoj će se nalaziti kongresna dvorana kapaciteta 8.000 posetilaca, mnoštvo prodavnica, hotela, restorana, bioskopa, poslovnih prostora i stanova.

Planovi obogaćivanja turističke ponude Dubaija govore da će se na ovoj destinaciji i dalje negovati ekskluzivni turizam, a kapaciteti će biti prilagođeni potrebama najprobirljivije klijentele.

Projekat Smart City

Krajnji cilj Smart City Dubaija je da stvori više površina sa zelenilom, koristeći sve prihvaćenu za okolinu prijateljsku praksu, koja će dovesti do razvoja uz manju potrošnju energenata. Prema upustvima Leed-a (Leadership in Energy and Environmental Design) firma će dizajnirati, konstruisati i upravljati razvojem – prvi svetski program koji je sertifikovan za održivi razvoj u građevinarstvu.

Dubai World čini grupaciju od 300 privatnih ostrva koji će sačinjavati kartu sveta. Ostrva će se prostirati na prostoru od 60 miliona kvadratnih metara, sa 10 mil kvadratnih metara pešćanih plaža. Strategijskim planom za razvoj Dubaija 2015, utvrđen je cilj u što boljoj iskorišćenosti resursa, kako bi se stvorile jake osnove kvalitativnih i kvantitativnih dostignuća, formirajući takvo okruženje za održivi razvoj u 21. veku.

Dubai sa svojim projektom Dubai World sertifikovanog za “Green Building” pozicionirao se na mapi kao grad sa umerenom potrošnjom energije i sa visokim stepenom zaštite okoline, zahvaljujući inicijativama i strategijama za održivi razvoj.

3.1. Svet

Prema procenama Svetske Turističke organizacije perspektive razvoja turizma na međunarodnom tržištu u daljem periodu imaće pozitivne rezultate uprkos dešavanjima u periodu od 2001. – 2003. godine kada su međunarodni turizam obeležili teroristički napadi na SAD, kao i brojni drugi uticaji ne samo ekonomske već i vanekonomske prirode.

Turistička potrošnja ima tendenciju rasta jer će se povećavati i životni standard stanovništva. Broj međunarodnih turista će se udvostručiti u narednih dvadeset godina prema realnim procenama. Prosečna stopa rasta turističkog prometa u periodu od 2010 - 2020. godine biće od 5,5%, dok će prosečna godišnja stopa rasta biti od 6% u istom preiodu.

Međunarodni turizam Evrope i Sjedinjenih Američkih država zabeležiće niži rast od proseka sveta i to oko 3 – 3,5 %. Istočna Azija i Pacifik, Azija , Bliski Istok i Afrika beležiće stope rasta od 5% godišnje. Region Afrike sa 5% u 2020. godini, Srednji istok sa 4,4% i Juzna Azija sa 1,2%, dok će Karbi i regioni latinske Amerike imati konstantan rast.

Evropa će ipak zadžati najveći udeo u svetskim turističkim dolascima, mada će joj učešće opasti 2020. godine na 46% u odnosu na 60% u 1995. godini. Najdinamičniji razvoj će imati Centralno – Istočna Evropa sa učešćem od 31,1%, zatim sledi Zapadna Evropa sa 25,8% i Juzna Evropa sa 24,7. Istovremeno će interkontinentalna putovanja u posmatranom periodu rasti brže nego regionalna za 5,4% prema 3,8% regionalnih. U raspodeli međunarodnog turizma struktura zemalja menjaće se sa povećanjem učešća zemalja iz Istočne Azije i Pacifika, Karipskog područja, Juzne i Centralne Amerike itd. . Prvih deset zemalja sa najvećim brojem stranih turista će biti Kina, Francuska, SAD, Španija, Hong Kong, Velika Britanija, Italija, Meksiko, Rusija i Češka. Najbrojniji turisti će biti sa srednjim i relativno niskim prihodima koji će koristiti organizovanu turističku ponudu, dok će turisti sa visokim prihodima preferirati individualne aranžmane uglavnom ka dalekim turističkim destinacijama čija će tendencija rasta biti u porastu. Takođe, u narednom periodu doći će do porasta turističke tražnje za kongresima i raznim skupovima. Povećaće se broj mladih turista kao i broj turista između 50 i 65 godina pa bi trebalo ponudu prilagoditi ovim segmentima¹¹⁶.

Tri osnovna pravca međunarodnog turizma biće gradovi, planinski centri i mora sa posebnom ulogom nacionalnih parkova ali će, takođe, porasti potražnja za različitim vidovima turizma kao što su eko turizam, tematski turizam koji podrazumeva zabavu, uzbuđenje i obrazovanje, avanturistički turizam, krstarenja, nautički turizam kao i potražnja za wellness i spa. Jedan od najinteresantnijih vidova turizma koji će se javiti u budućnosti tzv. dark turizam koji podrazumeva putovanja koja asociraju na bolju, pažnju i slično.¹¹⁷

Povećaće se marketing i promocije aktivnosti nacionalnih turističkih i drugih organizacija u cilju povećanja broja turista. Internet će biti jedno od glavnih sredstava informisanja a velika pažnja biće posvećena obrazovanju i kvalifikaciji radne snage u turizmu. Ulaagaće se u izgradnju raznih vrsta objekata za odmor i zabavu, smeštajnih i uslužnih kapaciteta.

¹¹⁶ <http://media.unwto.org/sites/all/files/pdf/finalannualreportpdf.pdf>

¹¹⁷ <http://media.unwto.org/press-release/2014-01-20/international-tourism-exceeds-expectations-arrivals-52-million-2013>

Važna je saradnja na svim nivoima, posebno na međunarodnom u oblasti turizma. Svetska turistička organizacija predviđa da će stopa međunarodnog turizma nastaviti da raste od 4% godišnje do 2020.god.¹¹⁸

3.2. Dubai

Turizam u Dubaiju danas ima izuzetan značaj u spoljnotrgovinskoj razmeni sa inostranstvom. Prema najnovijim procenama Ministarstva za turizam, očekuje se da će u najskorijoj budućnosti turizam biti izvor prihoda broj jedan za zemlju. Samo je u prethodnoj godini prihod od turizma iznosio 23 milijarde evra. Prema prognozama Svetske turističke organizacije do 2020. godine očekuje se porast broja turista. Broj turista od 2010. godine konstatno raste iznosi oko 10 miliona a do kraja 2015. godine očekuje se oko 15 miliona. Prosečna godišnja stopa rasta iznosiće 6,6%. Najveću turističku potražnju za Dubaijem zabeležiće turisti iz Rusije, Engleske, Indije, Amerike, Pakistana, Egipta, Ujedinjenih Arapskih Emirata i drugih zemalja. Što se putovanja stanovništva Dubaija tiče najveću potražnju zabeležiće za destinacijama poput Libana, Irana, Pakistana, Turske, Singapura, Egipta, Jordana, Indije, Tajlanda i drugih. I dalje će veliki broj putovati iz razloga odmora, turističkih poseta spomenicima kulture i slično kao i obilaska rodjaka i prijatelja ali će se povećati i broj poslovnih putovanja.¹¹⁹

U poslednjih nekoliko godina, kao što je već navedeno, Dubai je postao jedno veliko gradilište, u njemu se gradi sve veći broj hotela a očekuje se da će njihov broj porasti u nekoliko narednih godina. Planirano je da do 2016. godine broj hotela poraste za 29,2% na 554 sa trenutnih 439.

Očekuje se da će kapaciteti izgradnjom novih hotela porasti na 127,110 soba. Koliko je prosperitetna hotelska industrija u Dubaiju govori i činjenica da je ostvaren prihod samo u ovom sektoru u prvoj polovini 2010. godine 2,7 milijarde dolara, dok je u hotelima u ovom periodu odselo je 5,4 miliona turista.¹²⁰

Veliki pomak što se tiče smeštajnih kapaciteta, bio bi u većem korišćenju apartmana za iznajmljivanje što bi svakako odgovaralo velikom broju turista koji putuju nezavisno od turističkih agencija i koji ne žele da se ograničavaju standardnim „paketima“. Uz pomoć

¹¹⁸http://www.wttc.org/media/files/reports/economic%20impact%20research/economic%20impact%202015%20summary_web.pdf

¹¹⁹ Unković S. I Zečević B., Ekonomika turizma, Ekonomski fakultet, Beograd, 2007. godina, str. 257

¹²⁰ Zivkovic R., Ponašanje i zaštita potrošača u turizmu, Univerzitet Singidunum, Fakultet za turistički i hotelijerski menadžment, Beograd, 2007. godina, str. 71

interneta, koji bi se koristio kao jedan vid promocije ove vrste smeštaja, moglo bi se povećati korišćenje apartmana kao smeštajnih jedinica, što bi donelo korist privatnicima ali i agencijama koje se bave iznajmljivanjem apartmana i drugih vrsta smeštaja i kojih za sada u Dubaiju ima veoma malo. Može se reći da se turizam Dubaija razvija u pozitivnom smeru, sa sve većim brojem turista.

Vlada Dubaija kao i Ministarstvo turizma i marketinga je ozbiljno shvatilo značaj koji turizam ima na ukupan razvoj ovog Emirata i ulaže značajne napore kako bi se rastući trend i nastavio u smislu izgradnje dodatnih smeštajnih kapaciteta, izgradnju savremenih autoputeva, proširenjem aerodroma kako bi mogao primiti sve veći broj putnika.

Pored toga što je potrebno raditi na konkurentnosti Dubaija potrebno je raditi i na konkurentnosti Ujedinjenih Arapskih Emirata kao destinacije jer raste učešće sve popularnijih regiona kao što su Azija i Pacifik, Karibi, južna i centralna Amerika. Zemlje severne Afrike i dalje osvajaju ovo tržište, a probija se jako brzo i Liban. Potrebno je obratiti pažnju na ovaj segment, analizirati detaljno konkurenciju i poraditi na promociji Dubaija kao zemlje sa bezbroj mogućnosti. Potrebno je raditi na edukaciji i obezbeđivanju kvalitetne radne snage, što predstavlja jednu od važnijih komponenti u ostvarenju maksimalnog kvaliteta usluga s obzirom na to da većina stanovništva Emirata, a samim tim i zaposlenih, nisu fakultetski obrazovani. Jedan od vidova edukacije su stručne škole i fakulteti iz oblasti turizma, a pored toga potrebno je organizovati razne seminare i različite programe obuke za zaposlene. Prodaja suvenira i knjiga o Dubaiju mora biti prilagođena turistima različitih platežnih mogućnosti, što trenutno nije slučaj.

Dubai ima odlično razvijenu mrežu autoputeva i treba raditi na njihovom daljem razvoju zbog sve većeg porasta učešća automobila kao transportnog sredstva. Ista je situacija i što se tiče vazdušnog i pomorskog saobraćaja, dok na razvoju železničkog treba baš poraditi.

Što se tiče promocije zemlje Dubai je uložio značajne napore u smislu sređivanja sajtova i prezentacije turističke ponude, ali bi kao jedan od predloga mera mogao biti promovisanje Dubaija u vidu filmova i dokumentaraca o zemlji u zemljama tražnje, ali i u ostalim zemljama koje za sada imaju slabije razvijenu tražnju za ovom destinacijom. Jako je bitna i dalja međusobna saradnja na svim nivoima u turističkoj delatnosti i države.

Očuvanje životne sredine i primena koncepta održivog razvoja je od bitnog značaja. Vlada Dubaija je donela nekoliko zakona o održivom razvoju turizma kako bi se smanjio negativan uticaj i očuvali prirodni resursi i sa tim bi se trebalo nastaviti kao i do sada, upravo zbog porasta broja turista.

4. Odnosi republike Srbije i Ujedinjenih Arapskih Emirata

Srbija, kao deo tadašnje Jugoslavije, uspostavila je diplomatske odnose sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima u prvim godinama nezavisnosti zalivske države (1971). Srbija takođe ima trgovinsko odeljenje u Dubaiju. Ujedinjeni Arapski Emirati su zastupljeni u Srbiji preko svoje ambasade.

4.1. Investicije Ujedinjenih Arapskih Emirata u Republici Srbiji

Air Serbia, nacionalna aviokompanija u isto vreme i najveća aviokompanija Srbije, osnovana 1. avgusta 2013. godine kao strateško partnerstvo Jat Airways i Etihad Airways, prema sporazumu, Etihad je kupio 49% udela i pravo na upravljanje na period od pet godina, dok je Vlada Srbije zadržala preostalih 51% i drži pet od devet odbora za praćenje razvoja u kompaniji. Jat Airways je reorganizovan i preimenovan u Air Serbia oktobra 2013. Godine, ostvarivši svoj prvi let pod novim imenom 26. oktobra 2013, Beograd- Abu Dabi.¹²¹

"Beograd na vodi" ili "Grad na vodi" projekat je započet 2014 godine. Prva faza obuhvata 180 m visok toranj "Beogradska kula" i veliki tržni centar koji treba da se gradi duž desne strane reke Save. Da bi se realizovao poslovno stambeni kompleks "Belgrade Waterfront" potrebna je investicija od 2,5 do 2,8 milijardi € koja će biti uložena od strane Vlade Srbije i njihovih partnera iz Ujedinjenih Arapskih Emirata.¹²²

U martu 2014. godine, srpski ministar finansija Lazar Kristić najavio je da u ime republike Srbije sa odeljenjem finansija Abu Dabija (FO) potpisao sporazum o kreditu sa niskom kamatnom stopom od 1 milijarde \$. U 2013. godini, Ujedinjeni Arapski Emirati su već odobrili kredit od 400 miliona \$. Značajne investicije će biti orjentisane na vojnu industriju kao i na industriju polu-provodnika, što će biti veliki iskorak u međunarodnoj saradnji između dve zemlje.¹²³

Na poslovno- investicionom forumu UAE - Srbija poslovni ljudi iz Srbije uspostavili su saradnju sa kompanijama iz Ujedinjenih Arapskih Emirata. Srpska delegacija je uspela da se upozna sa načinima i uslovima poslovanja u Emiratima, u isto vreme predstavljajući srpske turističke potencijale kao i potencijale zdravstvene zaštite.

Forum je održan u pet od sedam Emirata - Abu Dhabi, Dubai, Fujairah, Ras al-Khaimah, Sharjah - i to sve uz podršku Ambasade Srbije i privredne komore Federacije UAE. Srpske

¹²¹ "Etihad Airways and Government of Serbia unveil strategic partnership to secure future of Serbian National Airline". Etihad Airways. 1 August 2013. Retrieved 6 August 2013.

¹²² "Ovako će izgledati "Beograd na vodi"". Blic.rs. 2014-01-19.

¹²³

Abu Dhabi, Serbia sign \$1 billion loan agreement CPI Financial News. Retrieved 10 March 2014.

kompanije koje su imale uspešnu prezentaciju u UAE su Ektreme Intimo, Zlatiborac, Peštan, FSD, Bekel Savetovanje i Dima Company.

Do sada je trgovina između dve zemlje bila prilično skromna, 30,9 USD mil. u 2012. godini, dok političari predviđaju da će se to značajno promeniti u roku od nekoliko godina uz pomoć budućih milonskih investicija u sve sektore privrede-građevinarstvo, turizam, poljoprivreda, avio industrija.

Kompanija Al Dahra, potpisala je memorandum o saradnji sa srpskom vladom u aprilu ove godine, planirane investicije u nove rečne brodove i luke na Dunavu, kao i ulaganja od 800 miliona dolara u srpsku poljoprivredu, 400 miliona kao zajam od Fonda za razvoj UAE., a drugi 400 miliona uključuje dogovor o kupovini osam srpskih poljoprivrednih kombinata.

Vlada Srbije će potpisati tri nova ugovora sa kompanijama iz Abu Dabija. Razgovarano je sa predstavnicima kompanije Mubadala iz UAE oko zajedničkih projekata. Kako je potvrđeno, radi se na uspostavljanju Visokog Tehnološkog istraživačkog centra na teritoriji republike Srbije.

Ovo je prva faza u oblasti IT tehnologija, dok druga treba da se realizuje u narednim godinama i to isključivo zavisi od sposobnosti Vlade republike Srbije da obezbedi dovoljan broj kvalifikovanog osoblja. Mubadala je zainteresovana za izgradnju pogona za proizvodnju mikročipova u Srbiji u vrednosti od 4 milijarde dolara, sličnim fabrikama koje postoje u Njujorku i Drezdenu. Kompanija iz UAE je trenutno u pred-investicionom procesu prikupljanja velikih količina informacija jer je ovo jedan tehnološki veoma zahtevan projekat prema direktoru Agencije za strana ulaganja i promocije izvoza (SIEPA) Božidara Laganina.¹²⁵

Drugi ugovor, koji se očekuje da će biti potpisan u narednim mesecima, odnosi se na izgradnju nove fabrike koja će proizvoditi delove za Airbus i Boeing avione. Prema procenama biće zaposleno između 400 i 500 radnika, dok se godišnji promet procenjuje na oko 400 mil. dolara.

Treći ugovor se odnosi na Mubadala nekretnine i infrastrukture (MREI) ulaganja u turističku infrastrukturu i obnavljanje postojećih turističkih planinskih centara kao što su Kopaonik i Stara planina. Kompanija je takođe zainteresovana za jednu od najboljih lokacija u glavnom gradu Beogradu - ruševine upravne zgrade bivše Jugoslovenske narodne armije.

Prilikom posete Beogradu, Prestolonaslednik Abu Dabija najavio je velike investicije u Srbiji, počev od vojne industrije i poljoprivrede preko bankarskog sektora i avijacije.

Sada je izvesno da je poljoprivredna kompanija "Al Dahra", u vlasništvu šeiha Muhameda bin Zajeda Al Nahijana, koji je predvodio delegaciju, voljna da postane većinski vlasnik osam srpskih poljoprivrednih kombinata za sumu od 100 miliona evra. Kompanija će dobiti 80% vlasništva nad 9000 hektara zemljišta u Srbiji. Takođe je dogovoreno da će Al Dahra uzeti još pod zakup istu površinu zemljišta po ceni od 250 evra po hektaru, sa obećanjem da će investirati 100 miliona evra u poljoprivredu, kao i u irigacione sisteme tj. sisteme za navodnjavanje.

Šeik je takođe najavio svoju nameru da investira oko 150 miliona evra u razvoj novih vojnih tehnologija, posebno odbrambenih raketnih sistema, kao i u izvoz municije i naoružanja iz Srbije.

Planira se otvaranje banke u Srbiji čiji bi osnivač bila jedna od najvećih banaka u arapskom svetu First Golf bank. Poseta delagacije iz UAE bi označila i početak pregovora za proizvodnju poluprovodnika i čipova, razgovaralo se i o potencijalnoj privatizaciji Jat tehnike.¹²⁶

¹²⁵ Arabische Hilfe für Serbien (in German). Neue Zürcher Zeitung. 10 March 2014

¹²⁶ <http://www.bq-magazine.com/economy/2013/08/serbia-expects-billions-new-uae-investment>

ZAKLJUČAK

Egzotika podneblja, prirodno bogatstvo, kulturno-istorijske znamenitosti, prelepe duge plaže, međunarodni festivali, svestka sportska takmičenja, arapska kuhinja, a po najviše atrakcije koje su delo ljudskih ruku, obeležja su Dubaija koje ga stavljaju u sam vrh najpopularnijih svetskih destinacija. Nema boljeg primera od ovog grada kako vizionarski pogled jednog vladara, uz prave investicije i angažovanje najvećih svetskih umova, može stvoriti oazu futurističkog lika u pustinji, koja i najizbirljivijima može da ponudi mnogo. Dubai je danas dom ogromnoj iseljeničkoj populaciji, kosmopolitski grad, originalna mešavina starog i novog, mesto gde se sreću istok i zapad.

Ekskurzije u samo srce pustinje, dodir sa tradicijom beduina, vraćanje u iskonsku prošlost uz gozbe pod zvezdama, trbušni ples i uzbudljive vožnje terenskim vozilima, trenuci su koji se nikada u životu ne zaboravljaju.

Dubai može svakom gradu poslužiti kao savršen model organizacije i sprovođenja turističkog marketinga osmišljenog od strane Ministarstva za marketing u turizmu i trgovini.

Sve navedeno, nesumnjivo ukazuje da je Dubai savršena destinacija za odmor i relaksaciju a u isto vreme fascinantni poslovni centar, koji je poželjno da se poseti u periodu od septembra do kraja maja.

Na osnovnu prethodnih teza, možemo zaključiti da Dubai kao destinacija ima budućnost. Dalji napredak zavisiće od mera Vlade koje će upotrebiti u prevazilaženju ekonomske krize kao i stranih ulaganja, kako bi se nastavilo sa planiranim projektima koji će privući još veći broj turista.

Studija Dubaija nam daje na uvid kako mala i relativno udaljena država sa nesavršenom ponudom prirodnih i kulturnih atrakcija može postati međunarodno poznata turistička destinacija sa visokom svesti o održivom razvoju i eko turizmu. Moguće slabosti su pretvorene u prednosti, konstantno toplo vreme i pesčani krajolik kao i kompleksne atrakcije koje su sagrađene kako bi zadovoljile ukuse modernog, pomoću tehnologije koja omogućava funkcionisanje bez obzira na klimatske i druge geografske prepreke.

Ekonomske bogatstvo predstavlja fond za podršku u širenju u svim sektorima industrije, uključujući i podsticanje kako globalnog vazdušnog saobraćaja tako i raskošnog smeštaja. Urbana metropola osnovana na takvom bogatstvu je sama po sebi interesantna za turiste. Ove karakteristike su omogućile da Dubai privuče turiste i izvan regiona Bliskog Istoka na deo sveta koji ga je često odbacivao kao opasnim i neprivlačnim. Time je postignut određeni uspeh u prepoznavanju i prevazilaženju barijera koje su kočile razvoj turizma na Bliskom istoku i šire.

Međutim, razvoj je u toku i dalja istraživanja su potrebna za praćenje evolucije Dubaija, kako turističke destinacije tako i ocenjivanje stepena razvoja. Neke prepreke ostaju a nove mogu da nadolaze tako da budućnost nije bez velikih izazova. Zaslugom Dubai modela mogu se izvući pouke koje utvrđuju ključne faktore za razvoj destinacije i održivog razvoja iste.

Na kraju, zaključuje se da su istraživanja u ovom master radu potvrdila ispravnost osnovne i pomoćne hipoteze postavljene u uvodnom delu rada.

Literatura i izvori podataka

1. Čačić K., Poslovanje hotelskih preduzeća, Ekonomski fakultet, Beograd 1995, str 315
2. Enciklopedija leksikografskog zavoda, str 108-110, 1997god
3. Henderson JC 2003.Managing tourism and Islam in Peninsular Malaysia. Tourism Managment 447- 456, 2003
4. Johnson, B. The Islam. Touristic edition, Dubai.,1985
5. Kicošev, Azija. PMF, Institut za geografiju, Novi Sad. str 46- 48, 1996 god.
6. Ministry of Planning.Dubai Gross Domestic Product at Factor Cost by Economic Sectors, 2002
7. Unković S. I Zečević B., Ekonomika turizma, Ekonomski fakultet, Beograd, 2007. godina, str. 257
8. Živkovic R., Ponašanje i zaštita potrošača u turizmu, Univerzitet Singidunum, Fakultet za turistički i hotelijerski menadžment, Beograd, 2007. godina, str. 71
9. Henderson JC 2003.Managing tourism and Islam in Peninsular Malaysia.Tourism Managment 447- 456, 2003
10. Departement of tourism and comerce marketing Destination Dubai, Goverment of Dubai, Dubai, 2012.
11. Departement of tourism and comerce marketing Destination Dubai, Dubai in figures, Govrement of Dubai,2010
12. Departement of tourism and comerce marketing Destination Dubai, Developments statistics, 2014
- 13.Departement of tourism and comerce marketing Destination, Dubai visitors Survey,Govrement of Dubai, Dubai 2013

Web stranice:

1. Abu Dhabi, Serbia sign \$1 billion loan agreement. CPI Financial News. Retrieved 10 March 2014.
- 2..<http://www.al-maha.com/>
- 3..<http://www.arabianbusiness.com/dubai-s-dewa>, 2015
- 4..www.arabiahorizons.com/Hajar-Mountains-Safari/, 2015

5. Arabische Hilfe für Serbin(in German). Neue Zürcher Zeitung. 10 March 2014
6. <http://web.archive.org/web/20121004054216/http://www.ameinfo.com/135070.html> , 2014
7. <http://www.ase.org/resources/2012-ee-visionary-awards-honoring-energy-efficiency-difference-makers-buffalo-tuebingen>, 2015
8. <http://www.bq-magazine.com/economy/2013/08/serbia-expects-billions-new-uae-investment>
9. <http://www.bioregional.com/oneplanetliving/uae/masdar>, 2014
10. Blic.rs. "Ovako će izgledati "Beograd na vodi"". 2014-01-19.
11. <http://www.businessgreen.com/bg/news/1802258/us-government-pledges-support-masdar-city-plan>, 2015
12. <http://cleantechnica.com/2014/01/18/ge-opens-ecomagination-center-masdar-city/>, 2014
13. <http://www.constructionweekonline.com/article-9624-awards-our-highlight-of-2010-say-x-architects/>, 2015
14. DTCMDepartmentofTourism http://www.visitdubai.com/en/department-of-tourism_new/about-dtcm/tourism-vision-2020, 2015
15. Dubai tourism survey, <http://www.dubaiairports.ae/corporate/about-us/history> 2000.
16. dubaiworld.ae, 2015
17. <http://www.emirates247.com/business/tourism-to-create-245-000-direct-jobs-in-10-years-dubai-chamber-2014-05-06-1.548120>
18. <http://www.desertsafaridubai.com/>
19. <http://dubaimetro.eu/category/construction-technology>
20. <http://www.dubai.com/v/geography/>
21. <http://www.dubaicity.com/dubai-zoo/>
22. <https://www.dubaiairports.ae/corporate/about-us/history>
23. <http://www.dubaiculture.gov.ae/ar/Pages/default.aspx>
24. <http://www.dubaisportscouncil.ae/en/sportsandtourism/Pages/About-sports-and-Tourism.aspx>
25. <http://www.dubaisportsworld.ae/AboutUs.aspx>
26. <http://dubaitourism.dev.provisionsofia.com/trade-resources/overseas-tour-operators>
27. <http://dubaitourism.dev.provisionsofia.com/trade-resources/overseas-tour-operators>
28. <http://en.dubai-freezone.ae/uae-news/oil-in-dubai-history-of-discovery.html>, 2015
29. <http://www.emporis.com/buildings/107809/etisalat-tower-1-dubai-united-arab-emirates>
30. "Etihad Airways and Government of Serbia unveil strategic partnership to secure future of Serbian National Airline". Etihad Airways. 1 August 2013. Retrieved 6 August 2013
31. <http://www.exploretheemirates.com/#/facts-and-figures>
32. https://en.wikipedia.org/wiki/Dubai_World
33. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Dubai
34. <https://www.fgould.com/middle-east/projects/arabian-canal-dubai/>
35. <http://www.ghd.com/>, 2015
36. <http://www.gizmag.com/change-initiative>, 2014
37. <https://www.gcaa.gov.ae/en/pages/default.aspx> Departement of Civil Aviation – Meteorological section

- 38.<http://www.gofishingdubai.com/go-fishing-dubai-aboutus.htm>
www.green.dubaitourism.ae, 2015
- 39.<http://www.greenpeace.org.au/blog/how-do-we-make-green-megacities/>, 2015
- 40.<http://inhabitat.com/leed-platinum-change-initiative-building-in-dubai-declared-the-worlds-most-sustainable-commercial-building/>, 2013
- 41."Jat Airways to be renamed to Air Serbia in August". B92. 29 July 2013. Retrieved 1 August 2013.
- 42.<http://www.jumeirah.com/en/hotels-resorts/dubai/wild-wadi/information/>
- 43.<http://www.khaleejtimes.com/article/20140123/ARTICLE/301239877/1002>, 2014
- 44.<http://www.thenational.ae/business/economy/20150819/dubai-world-central-renamed-dubai-south>
- 45.<http://leed.usgbc.org/>, 2015
- 46.<http://www.masdar.ae/en/Menu/index.aspx?MenuID=42&CatID=12&mnu=Cat>, 2015
- 47.<http://www.masdarcity.ae/en/62/sustainability-and-the-city/transportation/>, 2014
- 48.Masdarcity.ae 20 March, 2015.
- 49.<http://media.unwto.org/press-release/2014-01-20/international-tourism-exceeds-expectations-arrivals-52-million-2013>
- 50.<http://www.mydsf.ae/shopping/>
- 51.http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8586046.stm, 2010
- 52.<http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=90042092>, 2008
- 53.<http://www.roughguides.com/destinations/middle-east/dubai/explore/>,2015
- 54.<http://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/middleeast/dubai/11327645/The-incredible-rise-of-Dubai-as-the-worlds-air-travel-hub.html>
- 55.<http://www.thenational.ae/uae/masdar-city-role-model-for-a-sustainable-future>, 2015
- 56.<http://www.travelonline.com/dubai/weather.html>
- 57.<http://www.uaetourism.ae/web/guest/archaeological-sites>
- 58.<http://www.visitdubai.com/en/pois/burj-nahar>
- 59.<http://www.visitdubai.com/en/pois/palm-jumeirah>,2015
- 60.<http://www.webcitation.org/69UWf7aIK> , 2015
- 61.<http://www.webcitation.org/69UWkmUIL>, 2010
- 62.<https://weatherspark.com/averages/32855/Dubai-United-Arab-Emirates>
- 63.<http://www.wired.co.uk/magazine/archive/2013/12/features/reality-hits-masdar>, 2013
- 64.<http://www.holiday-weather.com/dubai/averages>
65. <http://www.worldweatheronline.com/Dubai-weather-averages/Dubai/AE.aspx>
- 66.<http://www.emiratesnbd.com/plugins/ResearchDocsManagement/Documents/Research/Emirates%20NBD%20Research%20-%20Dubai's%20Services%20Sector%20Overview%2018%20March%202015.pdf>
- 67.<http://www.financialpost.com/story.html?id=9b80a9fb-373e-409e-b408-9df70561ca0d&k=31244>
68. <http://www.burjkhalifa.ae/en/index.aspx>
- 69.<https://www.atlantisthepalm.com/marine-water-park>

- 70.http://www.uaeinteract.com/docs/Dubais_holiday_homes_becoming_a_significant_component_of_tourism/70701.htm
- 71.<http://gulfnews.com/business/sectors/tourism/overnight-visitors-in-dubai-spend-dh40-billion-in-one-year-1.1532506>
72. <http://www.traveldailynews.com/news/article/62593/sharjah-unveils-tourism-statistics-for>
- 73.<http://gulfnews.com/business/sectors/tourism/overnight-visitors-in-dubai-spend-dh40-billion-in-one-year-1.1532506>
- 74.<http://www.emirates247.com/business/tourism-to-create-245-000-direct-jobs-in-10-years-dubai-chamber-2014-05-06-1.548120>
- 75.<http://gulfnews.com/business/sectors/tourism/travel-tourism-to-contribute-8-5-per-cent-of-uae-gdp-1.1305826>
- 76.<http://www.thenational.ae/business/travel-tourism/uae-hospitality-industry-main-driver-of-jobs-market-ahead-of-dubai-expo-2020>
77. <http://www.archdaily.com/539213/siemens-hq-in-masdar-city-sheppard-robson>
78. <http://media.unwto.org/press-release/2014-01-20/international-tourism-exceeds-expectations-arrivals-52-million-2013>
- 79.http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf
- 80.<http://waset.org/publications/4623/solar-radiation-studies-for-dubai-and-sharjah-uae>
- 81.<https://weatherspark.com/averages/32855/Dubai-United-Arab-Emirates>
- 82.<http://www.wonderlanduae.com/>
- 83.<http://www.wttc.org/media/files/reports/economic>